

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra germanistiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Fenomén neologismů v německých publicistických textech

The phenomena of neologisms in German journalism

Pavel Ryšlavý

Vedoucí práce: PhDr. Dalibor Zeman, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání — Německý jazyk se zaměřením na vzdělávání

2018

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Fenomén neologismů v německých publicistických textech vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

v Praze dne 13. 7. 2018

.....

Pavel Ryšlavý

Rád bych poděkoval panu PhDr. Daliboru Zemanovi, PhD. za cenné připomínky a rady při vedení mé bakalářské práce.

ANOTACE

Tato práce se zabývá neologismy jako fenoménem současného německého jazyka. Práce studuje jazyk jako živý organismus, ve kterém slova vznikají a zanikají, případně se mění jejich význam. V teoretické části jsou rozebírány příčiny změny významu slov a vzniku neologismů. Praktická část se zaměřuje na výskyt neologismů v německých publicistických textech a jejich klasifikaci. Přítomnost neologismů je ověřována ve slovnících neologismů a rovněž v korpusu německého jazyka OWID.

KLÍČOVÁ SLOVA

lexikologie, neologismus, význam slov

ANNOTATION

This thesis focuses on neologisms as a phenomenon of the contemporary German language. The thesis studies the language as a living organism where words emerge, disappear and their meaning changes. The theoretical part focuses on the causes for changing the words' meanings and appearance of neologisms. The practical part focuses on the occurrence of neologisms in German newspapers and their classification. The presence of neologisms is verified in various neologism dictionaries and in the corpus of German language OWID.

KEYWORDS

lexicology, neologism, word meaning

OBSAH

1. Úvod do problematiky.....	7
TEORETICKÁ ČÁST.....	7
2. Terminologie.....	8
2.1. Vývoj a definice pojmu neologismus.....	8
2.2. Současné pojetí neologismu.....	9
2.3. Okazionalismus.....	10
3. Změny ve slovní zásobě.....	12
3.1. Změna významu slov.....	15
3.2. Archaizace slov.....	17
4. Struktura významů slov.....	18
4.1. Polysémie.....	18
4.2. Homonymie.....	19
5. Neologismy a slova přejatá.....	20
5.1. Slova přejatá.....	20
5.2. Motivace pro přejímání cizích slov.....	21
5.3. Typologie přejatých slov.....	25
5.4. Přejímání a integrace cizích slov do německé slovní zásoby na pozadí historického vývoje německých zemí.....	27
5.5. Formy přejímání cizích slov.....	31
5.6. Klasifikace přejatých slov.....	32
5.7. Funkce cizích slov v německé slovní zásobě.....	33
5.8. Anglicismy.....	34
5.8.1. Specifika přejímání slov z anglického jazyka dle They Schippan.....	35
5.8.2. Vnímání anglicismů rodilými mluvčími.....	36
6. Vývoj jazyka v souvislosti s neologismy.....	37
6.1. Vliv angličtiny na německý jazyk.....	38
6.2. Tendence ve vývoji německého jazyka po 2. světové válce.....	38
PRAKTICKÁ ČÁST.....	41
7. Hypotézy a cíle práce.....	41
8. Metody práce.....	41
8.1. Analýza neologismů.....	43
9. Charakteristika zdrojových textů.....	43

9.1. Charakteristika časopisu <i>Die Zeit</i>	43
10. Klasifikace neologismů a lingvistická analýza.....	44
10.1. Slova klasifikovaná jako neologismy v čísle 01/2018 – datum vydání 28. 12. 2017.....	44
10.2. Zhodnocení získaných dat.....	74
11. Závěr.....	75
12. Resumé.....	77
13. Seznam použitých informačních zdrojů.....	79
14. Přílohy.....	87
14.1. Abecední seznam neologismů identifikovaných v praktické části.....	87
14.2. Seznam schémat a grafů.....	88

TEORETICKÁ ČÁST

1. Úvod do problematiky

Jazyk je jako živý organismus – v průběhu let se vyvíjí a mění. To, co se v jazyce mění nejvíce, je jeho slovní zásoba, jež je ovlivněna určitými vývojovými tendencemi. Stará, již nepoužívaná slova zanikají a objevují se slova nová, která pojmenovávají nové či již existující skutečnosti. Tyto nové jednotky německé slovní zásoby, jež označují nové předměty, vztahy či fenomény, nazýváme neologismy.

Každé nové slovo je výsledkem určitého procesu tvoření. Jazyk jako systém nabízí jazykové prostředky, pomocí nichž je možné tvořit nové výrazy. Ačkoliv celkový počet dostupných znaků je konečný, jejich kombinace je díky produktivitě jazyka potenciálně nekonečná. V důsledku toho je jazyk neustále v pohybu a odráží kreativitu a měnící se realitu světa prostřednictvím svých mluvčích.

Tato práce se zabývá neologismy jako fenoménem současného německého jazyka. V teoretické části se práce zaměřuje na vývoj jazyka v souvislosti s neologismy – hledá příčinu jejich vzniku a způsoby jejich tvoření jako způsob obohacování slovní zásoby. Rovněž se snaží zodpovědět otázku, jaké slovo je vlastně neologismem a jaké vlastnosti a charakteristiky musí dané slovo splňovat. Teoretická část se také zabývá slovy přejatými, jež bývají v počáteční fázi rovněž neologismy a sleduje vývoj německého jazyka ze synchronního a diachronního hlediska právě v souvislosti s přejatými slovy a neologismy. Úkolem praktické části je zmapovat výskyt neologismů v článcích publikovaných v německém časopisu *Die Zeit*, konkrétně v prvním vydání za rok 2018. Slova klasifikovaná jako neologismy jsou zkoumána z morfologického, fonologického, sémantického či etymologického hlediska a jejich výskyt je ověřován ve slovnících neologismů a rovněž v korpusu německého jazyka OWID.

2. Terminologie

2.1. Definice a vývoj pojmu neologismus

Historie slova neologismus sahá až do druhé poloviny 18. století, kdy byl tento pojem přejet z francouzštiny do němčiny. Ve Francii je výraz *nélogisme* doložen poprvé v roce 1734, a sice ve významu slovní novotvar¹. Slovo neologismus se skládá z latinských slov *néos* (nový) a *logos* (slovo). (Wanzeck, 2010, s. 42)

V Německu se pojem *Neologismus* objevil poprvé roku 1754 u Christopa Otty Freiherra v díle *Die ganze Aesthetik in einer Nuss oder Neologisches Wörterbuch*. (Von Schönaich, 1968, s. 37) Toto dílo pojednává o různých slovních novotvarech, především však o okazionalizmech. Po dlouhou dobu to však byla v německém prostředí jediná kniha, jež pojednávala o slovních novotvarech (neologismech) a snažila se je lexikografickým způsobem zachytit.

Jak uvádí Jürgen Scharnhorst, neologismus jako samostatný předmět vědeckého bádání hraje v lingvistice stále poměrně malou roli: „Die Neologismenproblematik wird eher als in selbstständigen Untersuchungen in Gesamtdarstellungen zur Sprachgeschichte, zur Lexikologie und zur Wortbildung als Teilaspekt mitbehandelt. Das hat nicht nur lexikologisch-theoretische Defizite zur Folge, sondern hat auch Auswirkungen auf die Neologismenlexikografie.“² (Scharnhorst, 2004, s. 333)

Thea Schippan definuje neologismy jako takové lexémy, jejichž čas vzniku je známý a jež byly většinou mluvčích akceptovány; tyto lexémy jsou však stále vnímány jako nové. (Schippan, 1993, s. 244) Internetová databáze DUDEN³ definuje význam slova neologismus jako nově vytvořené slovo (novotvar), jež přešlo do všeobecného používání⁴. V Metzler Lexikonu je pojem neologismus definován jako slovo přejaté či nově vytvořená lexikální jednotka, jež dosud není obsažena v lexikonu (slovní zásobě) daného jazyka. Metzler Lexikon poté dělí pojem neologismus do několika

¹ německy *Wortneuschöpfung*

² český překlad citace: „O problematice neologismů se nepojednává jako o kompletním jevu, ale spíše jako o parciálním aspektu v dějinách jazyka, lexikologii a ve slovtvorbě. To má za důsledek nejen deficit v teoretické lingvistice, ale i vliv na lexikografii neologismů.“

³ www.duden.de

⁴ Přesné znění slovníkového hesla DUDEN: (Sprachwissenschaft) in den allgemeinen Gebrauch übergegangene sprachliche Neuprägung

subkategorií, a sice definuje nový lexém (*Neulexem*), nový sémém (*Neusememe*) a „nové označení“ (*Neubezeichnung*). (Glück, 2000, s. 468)

Thea Schippan rozděluje neologismy do třech kategorií: 1. nové lexémy (nově utvořená slova)⁵, 2. nové formativy (nová označení)⁶ a za 3. nové sémémy (nové významy)⁷. (Schippan, 1993, s. 245)

Nový lexém⁸ je podle Metzler Lexikonu taková lexikální jednotka, která označuje nové či nové etablované předměty a situace (jako příklad uvádí *Reformstau*). Nový sémém (význam) je poté takový sémém, který doplňuje již existující sémý existujícího lexému (např. *Virus* ve významu *Computervirus*⁹). Nové označení (*Neubezeichnung*) je další (nové) označení pro osoby, předměty nebo situace, pro které již nějaké označení existuje (například výraz *Raumpflegerin*¹⁰ namísto *Putzfrau* či *Auszubildender* místo *Lehrling*¹¹. (Glück, 2000, s. 468)

Jürgen Scharnhorst rozlišuje 2 typy neologismů: 1. nové lexémy¹² a 2. nové významy¹³. Pro Scharnhorsta je s ohledem na definici neologismu rovněž důležitý časový okamžik vzniku stejně jako fáze rozšíření a prosazení nového lexému, popřípadě nového významu slova: „Die Bezugnahme auf den (mehr oder weniger exakt zu bestimmenden) Zeitpunkt des Aufkommens sowie auf die sich anschließende Ausbreitungs- und Durchsetzungsphase ist für die Definition des Neologismus konstitutiv.“¹⁴ (Scharnhorst, 2004, s. 337)

2.2. Současné pojetí neologismu

Neologismus je obecně vnímán jako takové slovo, které je u mluvčích vnímáno jako „nové“. Je třeba mít na paměti, že slovo, jež bylo v nedávné době označeno jako nové, může již být v současnosti zcela běžné. Mezi okamžikem výskytu určitého nového lexému a kodifikací v určité publikaci uplyne jistý časový úsek, během něhož již dané

⁵ v originále *Neulexeme* (*Neubildungen*)

⁶ v originále *Neuformative* (*Neubezeichnungen*)

⁷ v originále *Neusememe* (*Neubedeutungen*)

⁸ rovněž německy *Neuwort*

⁹ česky *počítačový virus*

¹⁰ česky *uklízečka*

¹¹ česky *učeň*

¹² v originále *Neulexeme*

¹³ v originále *Neubedeutungen*

¹⁴ český překlad citace: „Pro definici neologismu je podstatný (konstitutivní) časový okamžik vzniku stejně jako následná fáze rozšíření a prosazení.“

slovo přestane být vnímáno jako nové. Některé neologismy otištěné ve slovníku tak mohou být velkou skupinou mluvčích vnímány již jako standardní lexémy jejich slovní zásoby. Naopak mluvčí starší generace může tato slova vnímat jako nová. Začlenění nových slov do standardní slovní zásoby či zcela naopak jejich zánik je samozřejmým jevem, protože jazyk se stále vyvíjí.

Od již existujících slovních pojmenování se neologismy liší v tom, že jsou nové, a sice buď tvarem slova¹⁵ a zároveň významem slova¹⁶ - v tomto případě se jedná o nový lexém, nebo se liší pouze významem slova – v tomto případě se jedná o nový význam. (Wanzeck, 2010, s. 42)

Neologismy nejsou statickým jevem, nýbrž procházejí procesem akceptace, dalšího vývoje a postupného prosazení, které může vyústit v konečné včlenění daného lexému do slovní zásoby. Jelikož je při popisu neologismu hlavním kritériem současný úhel pohledu na věc, určujícími hledisky jsou uzualizace a akceptace. V těchto dvou aspektech se neologismy liší od okazionalizmů.

2.3. Okazionalismus

Pojem okazionalismus¹⁷ se často uvádí v protikladu k pojmu neologismus, což potvrzuje Thea Schippan: „Da es sich um eine sprachwissenschaftliche Kategorie handelt, sollten Einmalbildungen, okkasionelle Einheiten nicht zu den Neologismen gezählt werden, es sei denn, sie gehen in den allgemeinen Sprachgebrauch ein.“¹⁸ (Schippan, 1993, s. 244)

Okazionalizmy se od neologismů liší svojí nedokončenou (či vůbec neproběhlou) uzualizací. Rovněž u nich neproběhla lexikalizace, a tudíž akceptace v jazykovém systému.

Vedle pojmu *Okkasionalismus* se v německé odborné literatuře synonymně užívají rovněž výrazy *Ad-hoc Bildung*, *Augenblicksbildung* či *Gelegenheitsbildung*. Metzler

¹⁵ v originále *Wortform*

¹⁶ v originále *Wortbedeutung*

¹⁷ německy *Okkasionalismus*

¹⁸ český překlad citace: „Jelikož se jedná o jazykovědnou kategorii, neměly by se okazionalizmy – jednorázově utvořená slova – počítat k neologismům, ledaže se zařadí do všeobecného slovního užívání (všeobecné slovní zásoby).“

Lexikon definuje okazionální význam v protikladu k uzuálnímu významu jako význam obohacený, specializovaný či posunutý. (Glück, 2000, s. 492)

Okazionalizmy se od neologismů liší především jejich nižší četností užívání. Okazionalizmy jsou obvykle tvořeny v určité jedinečné jazykové či textové situaci a po relativně krátké době následující po vzniku daného výrazu opět z aktivní slovní zásoby většiny mluvčích mizí. Uzualizace okazionalizmu je možná opakovaným užíváním daného lexému, čímž postupně dochází k jeho lexikalizaci.

Christiane Wanzeck uvádí pro vznik okazionalizmů tři důvody:

- Potřeba vyjádřit novou, případně ještě nepojmenovanou skutečnost
- Potřeba vyjádřit postoj mluvčího
- Cíl jazykové ekonomie

Hlavními znaky okazionalizmů jsou podle Christiany Wanzeck jejich silná závislost na kontextu, řídké užívání a jejich krátká životnost. (Wanzeck, 2010, s. 39) Hlavní oblasti slovní zásoby, v nichž často dochází k vzniku okazionalizmů, jsou jazyk médií, jazyk mladistvých¹⁹ a také básnický jazyk. V těchto oblastech mluvčí vědomě zapojují svoji kreativitu, čímž dochází ke vzniku nových lexémů – okazionalizmů.

Je možno říci, že každý neologismus byl na počátku okazionalizmem, který se však u většiny mluvčích prosadil a ujal – proběhl tedy proces akceptace. Jak píše Christiane Wanzeck: „Wortneubildungen, die eine gewisse Haltbarkeit zeigen, verlassen die Stufe des Okkasionalismus und werden zum Neologismus.“²⁰ (Wanzeck, 2010, s. 42)

Z pohledu současného jazyka je složité určit, jak často a dlouho musí být určité slovo používáno, aby ztratilo status okazionalizmu. Zda slovo svoji jedinečnost ztratí, a tedy přestane být okazionalizmem, závisí také na sociálním vlivu toho, kdo dané slovo vytvořil. Christiane Wanzeck uvádí příklad světoznámého spisovatele Johanna Wolfganga von Goethe, jehož četné výrazy jako třeba *Urphänomen* se později etablovaly a přešly do běžné slovní zásoby. (Wanzeck, 2010, s. 41)

Akceptace a případná uzualizace určitého okazionalizmu je poměrně složitá, neboť slova, která se zřídka kdy užívají, mají nízkou šanci na kodifikaci v nějakém slovníku.

¹⁹ německy *Jugendsprache*

²⁰ český překlad citace: „Nově utvořená slova, jež vykazují určitou životnost, opouští stupeň okazionalizmu a stávají se neologismem.“

Jako poměrně zajímavý příklad vzniku okazionalizmů uvádí Christiane Wanzec případ, kdy se mluvčí snaží pojmenovat určitou věc (častokrát předmět malého rozměru), pro kterou neexistuje všeobecně užívané označení – tyto předměty označuje Wanzec jako „slova bez jmen“²¹. Jedná se často o předměty z každodenního života, jež jsou však malé a poměrně nevýznamné. Potřeba mluvčího tuto věc pojmenovat tak nutně vede ke vzniku ad-hoc pojmenování neboli okazionalizmu. Jako konkrétní příklad uvádí Wanzec situaci, kdy se mluvčí snaží pojmenovat malý plastový kousek na konci tkaničky. Ačkoliv pro tuto věc existuje odborný výraz *Nadel*, většina mluvčích ji označuje jako „Endhülsen“ nebo „Schnürsenkelende“. (Wanzec, 2010, s. 41-42)

3. Změny ve slovní zásobě

Změny ve slovní zásobě představují dle Klaus Petera Wegery právě tu část proměny německého jazyka, kterou si jeho mluvčí nejvíce uvědomují. (Wegera, 2012, s. 208) Mluvčí mohou mít pocit, že určité slovo je zastaralé. Stejně tak mohou upozorovat, že do německého jazyka pronikají slova z cizích jazyků či že určité slovo pozmění během jedné generace svůj význam. Jako příklad uvádí Klaus-Peter Wegera slovo *realisieren*²², které starší generace chápe pod významem „umsetzen“²³, zatímco nová generaci i jako „wahrnehmen“²⁴. (Wegera, 2012, s. 208)

Změny ve slovní zásobě německého jazyka v minulosti byly často reflektovány mnoha jazykovými společnostmi a puristickými spolky, jež se snažily „chránit“ německý jazyk před cizími slovy a prosazovaly užívání německých alternativ (často novotvarů) namísto přejatých slov z cizích jazyků.

Thea Schippan uvádí, že změny ve slovní zásobě německého jazyka jsou dynamické a variabilní. Stále dochází k tvorbě nových lexémů a dochází tak ke změnám v lexikálně-sémantickém systému německého jazyka. Ne všechny inovace však vedou ke změně slovní zásoby. Slovní zásobu ovlivňují dle They Schippan pouze takové inovace,

²¹ v originále *Dinge ohne Namen*

²² česky *uskutečnit*

²³ česky zde *realizovat, uskutečnit*

²⁴ česky zde *vnímat, uvědomit si*

kteřé slouží k efektivitě jazykové komunikace. Hybnou silou ve změnách slovní zásoby jsou totiž požadavky praktického života. (Schippan, 1993, s. 269)

Procesy, jež ovlivňují změny ve slovní zásobě německého jazyka, jsou úzce spjaty s dalšími procesy, jako jsou změny v morfologii či fonologii. Změny ve slovní zásobě jsou neodvratně spojené s historickým vývojem německého jazyka a také se sociálními změnami ve společnosti. Klaus Peter Wegera to dokládá na slovním označení pro „ženu“. Zatímco v minulosti se kromě výrazu *Frau*²⁵ užívala i označení *Weib*²⁶ a *Dirne*²⁷, dnes jsou slova *Weib* a *Dirne* spojena s negativní konotací a proběhl u nich i posun významu (k horšímu)²⁸. (Wegera, 2012, s. 208-209)

Změny ve slovní zásobě (lexika) daného jazyka se v důsledku lexikální inovace projevují zejména jako přírůstek slovní zásoby, tj. vznik nových slov (případně vznik nových významů u slov již existujících), anebo úbytek slovní zásoby (lexikální redukce²⁹), tj. vymizení určitých slov ze slovní zásoby (případně ztráta pouze určitých významů daného slova), která se postupně stávají archaismy, případně historismy. Dalším projevem změny slovní zásoby je také posun (změna) významu slova³⁰. Z pohledu kvantitativního se jedná o rozšíření významu slova³¹ či zúžení významu slova³². Z kvalitativního hlediska mluvíme o zlepšení významu slova³³ (eufemizace), případně zhoršení významu slova³⁴ (dysfemizace). Klaus Peter Wegera v tomto případě mluví o sémantické změně: „In der Wortschatzentwicklung sind nicht nur die Ausdrucksseite und die quantitativen Veränderungen entscheidend, sondern vielmehr auch der semantische Wandel.“³⁵ (Wegera, 2012, s. 211) Určité slovo tak může získat nový význam, případně je existující význam daného slova pozměněn – význam slova se v průběhu času může měnit.

Důležitým motivem pro změny ve slovní zásobě je dle Klaus-Petera Wegery potřeba nových slov: „Dieser (Bedarf) entsteht nicht nur im Gefolge außersprachlicher

²⁵ česky *žena*

²⁶ česky (pejorativně) *žena, manželka*

²⁷ česky (dnes) *běhna, nevěstka*

²⁸ německy *Bedeutungsverschlechterung*

²⁹ německy *lexikalischer Schwund*

³⁰ německy *Bedeutungswandel*

³¹ německy *Bedeutungserweiterung*

³² německy *Bedeutungsverengung (Spezialisierung)*

³³ německy *Bedeutungsverbesserung*

³⁴ německy *Bedeutungsverschlechterung (Pejorisierung)*

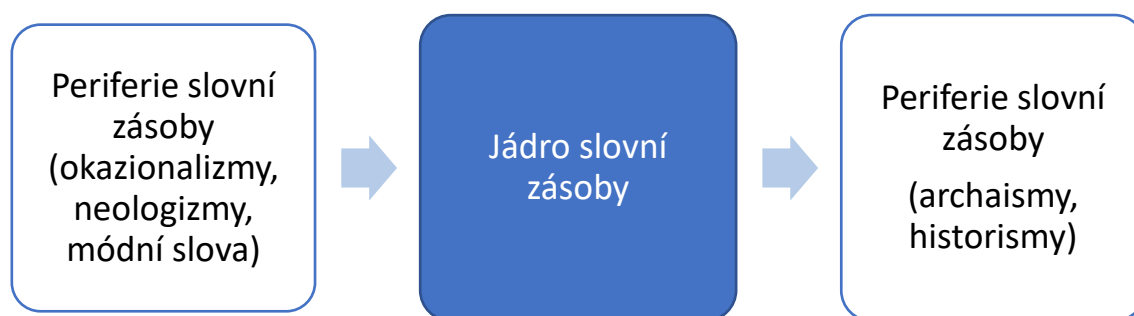
³⁵ český překlad citace: „Ve vývoji slovní zásoby nejsou důležité pouze kvantitativní změny a výrazová stránka, ale spíše sémantické změny.“

Veränderungen wie etwa Erfindungen oder Entdeckungen, sondern ist auch stark von sozialen Faktoren wie Stigma und Prestige, Vermeidung von Tabus durch Euphemismen oder auch von individuellen Bedürfnissen einzelner Sprecher (Sprachspiel, Wortwitz) geprägt.“³⁶ (Wegera, 2012, s. 211)

Lexikální inovace se silně projevuje v jazyce mladistvých³⁷, kteří se často chtějí vymezit vůči starší generaci (zejména generaci svých rodičů), a tak se v jejich slovní zásobě stále objevují nová slova – jedná se hlavně o slova přejatá (dnes většinou z angličtiny). Stejně tak dochází k tvoření nových slov prostřednictvím již existujících německých morfémů či k sémantickému posunu slov.

Změny ve slovní zásobě jsou dle Klaus-Petera Wegery vždy doprovázeny lexikalizačními procesy: „Unter dem Begriff Lexikalisierung werden Prozesse des Übertritts von Lexemen (z.B. Wortbildungsprodukten) in das Lexikon einer Sprache und ihre sich daran anschließende Weiterentwicklung verstanden.“³⁸ (Wegera, 2012, s. 212) Nové jednotky slovní zásoby tak nevznikají bezprostředně tvořením slov. Aby se produkty tvoření slov staly lexémy určitého jazyka, musí projít procesem lexikalizace, tj. musí se etablovat v určitém jazykovém společenství a následně mohou přejít do slovní zásoby daného jazyka. Slovní zásoba určitého jazyka vykazuje kromě četných změn také jistou trvalost. Jádrem slovní zásoby je relativně stabilní a obsahuje slova, jež se často používají či plní důležitou komunikační funkci. Taková slova poté zůstávají ve slovní zásobě velmi dlouho (i několik

Posun slov z periferie do jádra slovní zásoby a naopak

³⁶ český překlad citace: „Tato potřeba nevzniká pouze v doprovodu mimojazykových změn jako jsou vynálezy nebo objevy, ale je silně ovlivněn také sociálními faktory jako jsou stigma, prestiž, vyhýbání se tabu užíváním euphemismů či také individuálními potřebami jednotlivých mluvčích, jako je jazyková hra či slovní vtip.“

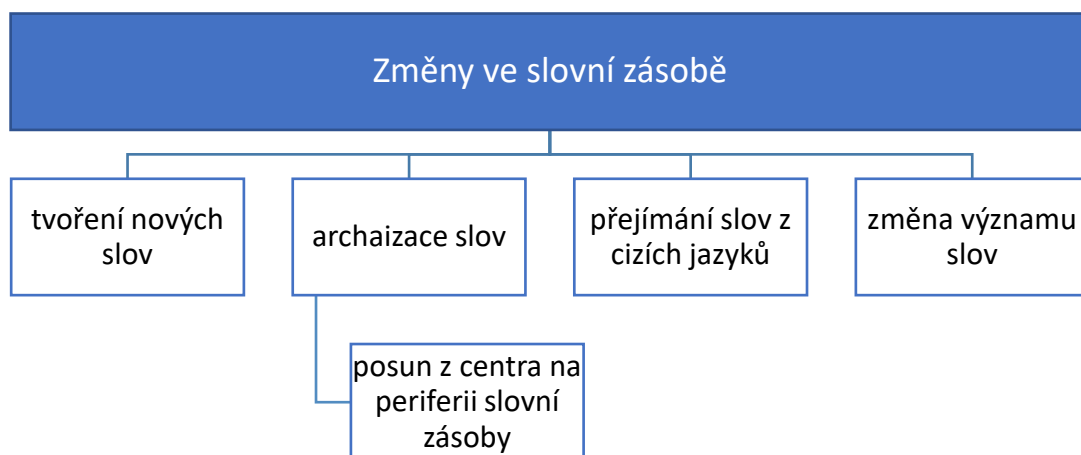
³⁷ německy *Jugendsprache*

³⁸ český překlad citace: „Pod pojmem lexikalizace se rozumí procesy přechodu lexémů (např. produktů tvoření slov) do slovní zásoby určitého jazyka a jejich následný vývoj.“

staletí). (Wegera, 2012, s. 212-213) Naopak na periférii slovní zásoby mohou být jednak slova nová (okazionalizmy; neologismy), případně slova zastaralá (archaismy, historismy). Slova na periférii slovní zásoby se tedy v daný čas užívají výrazně méně než slova v jádru slovní zásoby, případně se nepoužívají po takovou dobu.

Hranice mezi periférií a jádrem slovní zásoby je však velmi volná, tj. určité slovo může být na periférii slovní zásoby jako okazionalizmus, posléze se stane neologismem a za několik let (či desítek let) se stane běžnou součástí daného jazyka a ocitne se v jádru slovní zásoby. Takové slovo může zůstat v jádru slovní zásoby po relativně krátkou či dlouhou dobu. Následně může (ale také nemusí) být nahrazeno jiným slovem, případně dané slovo již označuje něco, co v mimojazykové realitě již přestane být aktuální či relevantní. Dané slovo se tak může opět dostat na periférii slovní zásoby, tentokrát již jako archaismus, případně historismus.

Změny ve slovní zásobě dle They Schippan:

(Schippan, 1993, s. 241)

3.1. Změna významu slov

Změna významu určitého slova je dána výsledkem jeho užívání, které je ovlivněno jazykovým chováním mluvčích daného jazyka. Christiane Wanzec rozlišuje čtyři hlavní kritéria, jež jsou důležitá pro vzájemnou komunikaci mluvčích:

- Vymezení se vůči ostatním mluvčím – tato motivace se uplatňuje hlavně v řeči určitých skupin, jako je kupříkladu řeč mladistvých³⁹. Christiane Wanzeck uvádí, že sounáležitost mluvčího k určité sociální skupině se může manifestovat na základě používání tzv. „antislov“⁴⁰. (Wanzeck, 2010, s. 50) Ch. Wanzeck definuje *antislovo* jako takové slovo, které má záměrně nepřesný význam za účelem zmatení ostatních mluvčích, které k dané sociální skupině nepatří. *Antislova* mají pouze krátkou dobu trvání a pro mluvčí, jež nenáleží do konkrétní sociální skupiny, jsou jen obtížně srozumitelná. Dle Ch. Wanzeck mají *antislova* zejména hodnotící funkci. Jako příklad uvádí Ch. Wanzeck užití slova *Moorwasser*⁴¹ ve významu *Mischgetränk*⁴². (Wanzeck, 2010, s. 50)
- Působení na ostatní mluvčí – změna významu slov vychází v tomto případě z přání mluvčího zesílit působení své výpovědi. Nástrojem tohoto zesílení bývá většinou použití hyperboly, tj. zveličení dané výpovědi. Při užití hyperboly nejde o konkrétní (často číselné) vyjádření, ale obecně o zesílený význam. Jako příklad uvádí Ch. Wanzeck větu: „*Der Stadtteilpark ist **Lichtjahre** entfernt.*“⁴³ (Wanzeck, 2010, s. 51) Výraz *Lichtjahre*⁴⁴ pochopitelně neudává vzdálenost onoho parku, nýbrž nese význam „velmi daleko“ a mohl by být tímto výrazem nahrazen. Opakem užití hyperboly je zlehčování výpovědi⁴⁵, například za použití zdvojnásobení⁴⁶.
- Jednoznačnost slovního výrazu – pro jednoznačnou komunikaci je důležité, aby byl mluvčí schopen k určitému slovu automatizovaně (často na nevědomé úrovni, zvláště pokud se jedná o rodilého mluvčího) přiřadit jeho jednoznačný význam. Jako historický příklad tohoto fenoménu uvádí Ch. Wanzeck slovo *Gift*⁴⁷. (Wanzeck, 2010, s. 52) Prvotní význam slova *Gift* byl ve středověku „*Gabe*“⁴⁸.

³⁹ německy *Jugendsprache*

⁴⁰ v originále německy *Antiwörter*

⁴¹ česky *voda z močálu*

⁴² česky *míchaný nápoj*

⁴³ český překlad citace: „*Park městské části je vzdálen světelné roky.*“

⁴⁴ česky *světelné roky*

⁴⁵ německy *Untertreibung*

⁴⁶ německy *Diminutivbildungens*

⁴⁷ česky *jed*

⁴⁸ česky *dar*

K tomuto významu však později přibýly i významy „*Arzneigabe*“⁴⁹ a „*Giftgabe*“⁵⁰. Aby se zamezilo nedorozuměním, došlo od 16. století k rozdělení jmenného rodu⁵¹, kdy výraz *die (Mit)gift*⁵² získal význam „*Gabe*“, zatímco *das Gift* význam „*Giftstoff*“⁵³. Výraz *die Gift* z německého jazyka postupně vymizel, tudíž význam slova *Gift* je dnes již opět jednoznačný.

- Emocionálnost slovního výrazu – aby mluvčí vyjádřil své emoce, změnou významu slov může z již existujících slov vytvářet emocionální výrazy. Tímto způsobem získávají zejména označení zvířat emoční význam a stávají se nadávkami⁵⁴. Jako příklad mohou sloužit slova typu *Kuh*⁵⁵, *Ochse*⁵⁶, *Zicke*⁵⁷ či *Blutsauger*⁵⁸.

(Wanzeck, 2010, s. 50-53)

3.2. Archaizace slov

Důvodů pro mizení slov ze slovní zásoby je několik. Často mizí ta slova, jež označují věci, která se již dále nepoužívají. Z německé slovní zásoby tak vymizela mnohá označení pro zbraně, která se užívala ve střední hornoněmčině⁵⁹, jako např. výraz *halsberge* pro vojenskou výzbroj (brnění). (Wegera, 2012, s. 214) Slova pro označení členů rodiny jako *Muhme*, *Base* či *Vetter* byla nahrazena přejatými výrazy *Tante*⁶⁰, *Cousine*⁶¹ a *Cousin*⁶² z francouzského jazyka. Velká část slov mizí také v důsledku tzv. vertikalizace jazyka, tj. dochází ke ztrátě nářečních výrazů: „Dieser Schwund ist häufig zunächst nur scheinbar, da die meisten regionalen Wörter in den verschiedenen Regionalsprachen noch längere Zeit weiter existieren; sie werden lediglich im Zuge der Standardisierung ausgemustert und nicht länger in Standardwörterbüchern gebucht.“⁶³ (Wegera, 2012, s. 214)

⁴⁹ česky *podání léku*

⁵⁰ česky *podání jedu*

⁵¹ německy *Genusdifferenzierung*

⁵² česky *věno*

⁵³ česky *jedovatá látka*

⁵⁴ německy *Schimpfwörter*

⁵⁵ česky *kráva*

⁵⁶ česky *vůl (hlupák)*

⁵⁷ česky *koza (hloupá)*

⁵⁸ česky *bodavý hmyz; vydřiduch*

⁵⁹ německy *Mittelhochdeutsch*

⁶⁰ česky *teta*

⁶¹ česky *sestřenice*

⁶² česky *bratranec*

⁶³ český překlad citace: „Toto mizení je nejprve pouze zdánlivé, neboť většina regionálních slov dále existuje v nářečích; tato slova se však v důsledku standardizace přestanou používat a vymizí tak ze standardních slovníků.“

Zastaralá slova, která jsou aktivně užívána již pouze malou skupinou mluvčích, se označují jako archaismy. Tato slova se často ještě vyskytují v pasivní slovní zásobě mnoha mluvčích, aktivně však již nejsou používána. Německý slovník DUDEN rozlišuje tato slova na „*veraltete Wörter*“⁶⁴ a „*veraltende Wörter*“⁶⁵. (Wanzeck, 2010, s. 56) *Veraltete Wörter* jsou slova, která se již stala archaismy, zatímco *veraltende Wörter* jsou teprve na cestě stát se archaismem. Jako příklad zastaralých slov uvádí Christiane Wanzeck např. slova *Gleisnerei*⁶⁶, *Tageblatt*⁶⁷, *Hausgesinde*⁶⁸ či *Türhüter*⁶⁹. Tato slova byla buď nahrazena jiným výrazem (namísto výrazu *Gleisnerei* se užívá slovo *Heuchelei*), případně tato slova označují věci (osoby), jež se v mimojazykové realitě již nevyskytují (např. výraz *Hausgesinde*). (Wanzeck, 2010, s. 56) Jako příklad zastarávajících slov uvádí Ch. Wanzeck výrazy jako *Abendmahl*⁷⁰ (= Abendessen) či *lustwandeln*⁷¹ (=spazieren).

Jako historismy se označují ta slova, jež označují věci, které jsou v mimojazykové realitě již zaniklé. Ze své podstaty se tak hlavně vyskytují mezi podstatnými a přídavnými jmény. Archaismy na rozdíl od historismů mohou označovat skutečnosti, které v mimojazykové realitě stále existují, ale označují se již jinými výrazy.

4. Struktura významů slov

4.1. Polysémie

Výraz polysémie pochází z řeckých slov *polýs* (hodně) a *sema* (znak). Polysémie označuje mnohoznačnost určitého lexému, tj. určitý výraz má více než jeden význam. Na rozdíl od homonymie vychází významové varianty daného slova ze stejného slovního základu a mají stejnou etymologii (původ slova).

Eva Uhrová definuje polysémii takto: „Im Falle eines polysemen Wortes sind einem Formativ zwei oder auch mehrere Sememe zugeordnet, wobei sich jedes der Sememe von dem anderen im Wortkomplex wenigstens durch ein Sem unterscheidet. Die

⁶⁴ česky *zastaralá slova*

⁶⁵ česky *zastarávající slova*

⁶⁶ česky *pokrytectví*

⁶⁷ česky *deník*

⁶⁸ česky *služebnictvo*

⁶⁹ česky *vrátný*

⁷⁰ česky *večeře*

⁷¹ česky *procházet se*

Sememe eines solchen Wortes stehen in einem mehr oder weniger engen Zusammenhang, sie bezeichnen allerdings verschiedene Denotate.“⁷² (Uhrová, 1996, s. 42)

Jako příklad lexikální polysémie uvádí Christiane Wanzeck slovo Wurzel, které bylo ještě ve střední hornoněmčině slovem pouze s jedním významem (kořen). Od 17. století však tento výraz získal i významy „*Ursprung*“⁷³, „*Ursache*“⁷⁴ a „*Urform eines Wortes*“⁷⁵. Slovo Wurzel se tedy stalo polysémií. (Wanzeck, 2010, s. 60)

Dle Evy Uhrové leží příčina vzniku polysémie v efektivitě slovo tvorby: „Sie stellt eine Widerspiegelung des Sachverhalts dar, dass für eine unendliche Anzahl von Denotaten eine endliche Anzahl von morphologischen Verfahren zur Verfügung steht.“⁷⁶ (Uhrová, 1996, s. 44)

Slovo však může projít i procesem opačným, tedy zúžením významu⁷⁷, který Ch. Wanzeck označuje jako *Depolysemierung*. (Wanzeck, 2010, s. 60) V tomto případě dané slovo ztratí jeden či více ze svých významů. Jako příklad může sloužit slovo *Hochzeit*, jež v minulosti označovalo velkou společenskou událost (případně dobu rozkvětu), ale postupem času se význam slova Hochzeit zúžil na význam „svatba“.

4.2. Homonymie

Výraz homonymie vychází z řeckých slov *homos* (stejný) a *onoma* (jméno). Homonymie je typ lexikální mnohoznačnosti, kdy homonymní výrazy mají stejný formativ (psanou a zvukovou podobu), ale jiný význam a často zcela různorodou etymologii (původ slova).

Rozlišovat můžeme úplnou homonymii⁷⁸ a částečnou homonymii⁷⁹. Příkladem úplné homonymie je sloveso *kosten*⁸⁰, které má dva významy. První význam slovesa *kosten*

⁷² český překlad citace: „V případě polysémního slova jsou jednomu formativu přiřazeny dva či více sémémů, přičemž každý ze sémémů se od ostatních ve slovním komplexu liší alespoň jedním sémem. Sémémy takového slova jsou ve více či méně úzkém vztahu, označují ovšem rozdílné denotáty.“

⁷³ česky *původ; vznik*

⁷⁴ česky *příčina*

⁷⁵ česky *prvotní tvar slova*

⁷⁶ český překlad citace: „(Polysémie) odráží ten fakt, že pro nekonečný počet denotátů je k dispozici pouze omezený počet morfologických postupů.“

⁷⁷ německy *Bedeutungsverengung*

⁷⁸ německy *vollständige Homonymie*

⁷⁹ německy *partielle Homonymie*

⁸⁰ česky *ochutnat; stát (peněžní obnos)*

je „*probieren*“⁸¹, který vychází se starohornoněmeckého slovesa *kostón* (=schmecken). Druhý význam slovesa *kosten* je „im Preis feststehen“⁸², které však vychází z francouzského slovesa *coster*.

Částečná homonymie nastává u slov, která mají stejnou hláskovou podobu, ale rozdílný význam a také rozdílný člen. Takových slov je v německém jazyce relativně mnoho, často se jedná o dvojice, kupříkladu: der Tau (= rosa) vs. das Tau (= lano); der Flur (= chodba) vs. die Flur (= niva) nebo das Steuer (= volant) vs. die Steuer (= daň).

V rámci homonymie můžeme rovněž rozlišovat homografii a homofonii. Homografy jsou slova, která se stejně píší, ale jinak vyslovují a mají rozdílný význam. V německém jazyce se homografy často liší polohou slovního přízvuku. Slovo August [aʊˈɡʊst] s přízvukem na druhé slabice má význam „srpen“, zatímco [ˈaʊɡʊst] s přízvukem na první slabice je vlastním jménem *August*. Homofonie je v německém jazyce také poměrně běžná. Homofony jsou taková slova, jež mají stejnou zvukovou podobu (výslovnost), ale jinak se píší a mají rozdílný význam. Kupříkladu slova *mehr*⁸³ a *Meer*⁸⁴ mají stejnou výslovnost, tj. [meːɐ̯].

5. Neologismy a slova přejatá

Je sporné, zda se dají mezi neologismy řadit i slova přejatá. Christiane Wanzeck uvádí, že při takto široké definici neologismu by nově přejatá slova rovněž získávala status neologismu, přičemž časovým hlediskem by byla novost přejatého slova ve slovní zásobě. (Wanzeck, 2010, s. 43) Thea Schippan uvádí, že nově přejatá slova tvoří důležitou součást neologismů. (Schippan, 1993, s. 245)

5.1. Slova přejatá

Vzhledem k četným vztahům, kulturním vazbám a mezinárodní spolupráci dochází k jazykovému kontaktu mluvčích z různých zemí, což vede k vzájemnému ovlivňování daných jazyků a k přejímání⁸⁵ cizích slov do slovní zásoby. V průběhu vývoje

⁸¹ česky *ochutnávat*

⁸² stát (peněžní obnos)

⁸³ česky *více*

⁸⁴ česky *moře*

⁸⁵ německy *Entlehnung*

německého jazyka docházelo k jeho obohacování a změnám ve slovní zásobě v důsledku četných jazykových kontaktů. (Schippan, 1993, s. 261)

Wolfgang Krischke uvádí, že je těžké určit, kolik přejatých slov⁸⁶ se v německé slovní zásobě vyskytuje. (Krishcke, 2009, s. 205) Souvisí to s pravidly pro tvoření slov v německém jazyce, zejména s velmi produktivním skládáním slov⁸⁷, jež umožňuje pro každou potřebu a situaci vytvořit nová slova: „So werden beispielsweise *Sand* und *Strahl* zu *Sandstrahl* zusammengesetzt und dann zu *Sandstrahlgebläse*, *Sandstrahlgebläseschlauch* und *Sandstrahlschutzbekleidung* ausgebaut.“⁸⁸ (Krishcke, 2009, s. 205) Pokud vezmeme v úvahu všeobecnou slovní zásobu německého jazyka čítající 500 tisíc slov (*jedná se o velmi přibližné číslo, uváděné zde hlavně pro vyjádření poměru – při započítání odborných termínů se bude toto číslo významně lišit*), Wolfgang Krischke odhaduje, že zhruba 100 tisíc z nich jsou slova přejatá. Třetina z oněch sta tisíc pochází z řečtiny a latiny, dvacet procent z francouzštiny a zhruba čtyři procenta z angličtiny. Zbytek přejatých slov pochází zejména z italštiny, španělštiny, nizozemštiny (holandštiny), arabštiny a z jazyka jidiš. (Krishcke, 2009, s. 206) Jedná se přitom o jazyky, z nichž byla slova bezprostředně přejata. Je však pravdou, že mnoho původem francouzských či anglických slov má svůj prapůvod v latině a řečtině. Wolfgang Krische uvádí, že značné množství přejatých slov se objevuje zejména v publicistických textech: „In Zeitungstexten beispielsweise erreicht der Lehnwortanteil der Substantive, Adjektive und Verben um die 17 Prozent.“⁸⁹ (Krishcke, 2009, s. 206)

5.2. Motivace pro přejímání cizích slov

Dle They Schippan byla nejdůležitější příčinou pro přejímání cizích slov do německého jazyka v minulosti nutnost pojmenování nových jevů, jež se týkaly určitých tematických oblastí. Z latiny tak byla přejata slova týkající se výstavby silnic (*Straße*,

⁸⁶ německy *Lehnwort*

⁸⁷ německy *Zusammensetzung*

⁸⁸ český překlad citace: „Spojením slov *písek* a *proud* vznikne spojení *proud písku*, z čehož můžeme vytvořit slova (slovní spojení) jako *pískový tryskač* (*dmychadlo na matování pískem*), *hadice pískového tryskače* či *ochranné oblečení proti proudu písku*.“

⁸⁹ český překlad citace: „Kupříkladu v novinových textech dosahuje podíl přejatých podstatných jmen, přídavných jmen a sloves 17 procent.“

Pflaster)⁹⁰, vojenství (Pfeil, Kampf)⁹¹ či pěstování vína (Wein, Kelter)⁹². (Schippan, 1993, s. 261) Dalšími důležitými oblastmi slovní výměny byl také obchod (Münze, Pfund, Zoll)⁹³, povolání (Winzer, Müller, Koch)⁹⁴, řemesla a nástroje (Kissen, Tisch, Presse)⁹⁵ či stavitelství (Schindel, Ziegel, Mörtel)⁹⁶. (Krischke, 2009, s. 206)

Thea Schippan rozlišuje dva typy přejímání cizích slov, a sice přímé a nepřímé (zprostředkované). Přímé přejímání se uplatňuje zejména u slov popisujících nové věci a jevy. Nepřímé přejímání nastává v tom případě, kdy se cizí slovo dostane do slovní zásoby daného jazyka zprostředkovaně ještě přes jiný jazyk, tj. např. slovo latinského původu se do německé slovní zásoby dostane zprostředkovaně z anglického či francouzského jazyka.

Zvláštní případ přejímání cizích slov nastává u tzv. zpětného přejetí⁹⁷, u něhož často dochází ke změně významu slova. Thea Schippan uvádí příklad slova *Saal*⁹⁸, které se do německé slovní zásoby dostalo z francouzštiny, přičemž do francouzské slovní zásoby se ještě předtím dostalo slovo germánského původu *salaz*. (Schippan, 1993, s. 263)

Christiane Wanzeck uvádí čtyři důvody pro přejímání cizích slov⁹⁹:

- Převzetí určité věci (fenoménu; konceptu) z cizí kultury – jedná se o nejstarší formu přejímání cizích slov. V minulosti se do Evropy dostávaly dosud neznámé potraviny, produkty či materiály a společně s nimi se převzala i jejich pojmenování. Jako příklad může posloužit slovo *Kaffee*¹⁰⁰. Káva se do německých zemí dostala z oblasti Blízkého východu a spolu s ní se přenesl i původně arabský výraz *qahwa*. Současný výraz *Kaffee* se prosadil pod vlivem francouzského pojmenování *café*. (DUDEN) Bez jazykovědných poznatků si mluvčí často ani nevšimne, že určité výrazy jsou historicky slova přejatá. Výrazy, jež se podobným

⁹⁰ česky *ulice, dlažba*

⁹¹ česky *šíp, boj*

⁹² česky *víno, lis*

⁹³ česky *mince, libra, clo (mýto)*

⁹⁴ česky *vinař, mlynář, kuchař*

⁹⁵ česky *polštář, stůl, lis*

⁹⁶ česky *šindel, cihla, malta*

⁹⁷ německy *Rückentlehnung*

⁹⁸ česky *sál*

⁹⁹ německy *Wortentlehnung*

¹⁰⁰ česky *káva*

způsobem dostaly i do jiných jazyků a staly se součástí tamního lexika jako slova přejatá, označuje Christiane Wanzeck jako *Wanderwörter*: „Da diese Entlehnungen meist in den benachbarten Sprachen ebenfalls aufgenommen wurden, werden sie als Wanderwörter bezeichnet, Wörter die mehr oder weniger um die Welt wandern.“¹⁰¹ (Wanzeck, 2010, s. 125) Rovněž můžeme říci, že se v tomto případě jedná o internacionalismy.

- Kromě přejímání potravin, produktů či materiálů často docházelo také přejímání způsobů myšlení a uvažování, jak tomu bylo u přijímání křesťanství v původně pohanských germánských kmenech. Christiane Wanzeck uvádí příklad slova *Zelle*¹⁰²: „Das lateinische Wort *cella* „(Vorrats)kammer“ erhielt zunächst die christliche Bedeutung „Kammer des Mönchs, Einsiedlerklausur“ und wurde dann mit dieser neuen christlichen Bedeutung entlehnt.“¹⁰³ (Wanzeck, 2010, s. 126) Další významy slova *Zelle*, tedy buňka jako část organismu nebo cela pro odsouzené, se vyvinuly teprve později.
- Pojmenování určité věci, jež se nachází v cizí kultuře – v tomto případě dochází k přejetí pouze určitého výrazu, aniž by zároveň došlo k přenosu určité věci či fenoménu z cizí kultury. Taková slova můžeme označit jako exotismy, případně exotická pojmenování. (Schippan, 1993, s. 266) Jako příklad uvádí Christiane Wanzeck slovo *Geisha*¹⁰⁴, které bylo do německého jazyka přejato z japonštiny: „Mit dieser Personenbezeichnung wird in Japan die Gesellschaftsdame zur Unterhaltung der Gäste in Teehäusern benannt. Eine solche Unterhalterin gibt es in der deutschen Kultur nicht.“¹⁰⁵ (Wanzeck, 2010, s. 126) Ačkoliv se gejši v Německu běžně fyzicky nevyskytují, byl tento výraz přejat, protože je se jedná o kulturní specifikum charakteristické pro Japonsko. Rovněž se může stát, že výraz původně označující pouze určitý element (zvláštnost) v cizí kultuře se v průběhu dějin stane označením pro jistý aspekt domácí kultury. Christiane Wanzeck toto

¹⁰¹ český překlad citace: „Jelikož tato přejatá slova byla většinou akceptována i sousedními jazyky, označují se jako *cestovatelská slova*, tedy slova, která více či méně cestují po světě.“

¹⁰² český *cela, kobka; buňka*

¹⁰³ český překlad citace: „Latinské slovo *cella* (komora; spižárna) získalo nejprve křesťanský význam „komora (pokoj) mnicha, poustevnická jizba“ a dané slovo bylo následně přejato s tímto novým křesťanským významem.“

¹⁰⁴ český *gejša*

¹⁰⁵ český překlad citace: „Tímto pojmenováním osoby se v Japonsku označuje společnice k pobavení hostů v čajovnách. V německé kultuře se taková společnice (bavička) nevyskytuje.“

vysvětluje na zajímavém příkladu slova *Amok*: „Die Entlehnung Amok (...) ist ein malaiisches Wort für einen malaiischen Brauch, der besagt, dass eine Person aus Rache- oder Ruhmsucht Opium einnimmt, um dann wahllos jeden, der in ihrer Nähe ist, mit dem Dolch anzufallen.“¹⁰⁶ (Wanzeck, 2010, s. 126) Od 17. do 20. století byl výraz *Amok* exotismem, ale ve 20. století se stal označením pro podobné chování v německém prostředí: „mit einer Waffe umherlaufen und blindwütig Menschen töten“¹⁰⁷ (Wanzeck, 2010, s. 127)

- Diferenciace na základě kontextu, v němž se mluvčí vyskytuje – pro tato přejatá slova existuje čistě jazyková motivace. Jedná se totiž o cizí pojmenování takových skutečností, pro něž v domácím jazyce již označení existuje. Někteří mluvčí tak tato cizí pojmenování mohou vnímat jako nadbytečná. Při bližším zkoumání se však ukazuje, že tato cizí pojmenování mají své opodstatnění: „Ein ‚unnötiges‘ Wort wäre (...) aus dem Englischen entlehnte Wort Quiz. Als Alternative gibt es die deutschen Wörter Ratespiel, Denkspiel (...) Nun ist die Frage, ob die zur Auswahl stehenden deutschen Wörter wirklich bedeutungsgleich sind mit Quiz. Die Entlehnung Quiz ist mehr oder weniger spezialisiert auf die Frage- und Antwortspiele im Fernsehen und Rundfunk.“¹⁰⁸ Slovo kvíz přejaté z anglického jazyka má tedy mnohem užší význam než mnohá nespécifická německá pojmenování.
- Motivace na základě lexikální variace – jedná se o přání ozvláštnit slovní zásobu a projev mluvčího (či skupiny mluvčích) daného jazyka. Naopak určitými mluvčími bývá tento druh obohacování slovní zásoby odmítán. Jako příklad uvádí Christiane Wanzeck možnost nahradit výraz *Klosett*¹⁰⁹ (hovorově *Klo*) slovem *Toilette*¹¹⁰. Výraz *Toilette* je mluvčími obvykle vnímán na stylisticky vyšší úrovni. Ve skutečnosti byly oba výrazy přejaty z francouzštiny, i když výraz *Klosett* dříve než *Toilette*. Dalším příkladem může být německý výraz pro jízdenku. Původní výraz

¹⁰⁶ český překlad citace: „Přejaté slovo amok (...) je malajským slovem pro malajský zvyk, spočívající v tom, že osoba toužící po odplatě či slávě si vezme opium a poté dýkou napadne bez výběru každého v její blízkosti.“

¹⁰⁷ český překlad citace: „běhat okolo se zbraní a vztekem bez sebe zabíjet lidi“

¹⁰⁸ český překlad citace: „Takovým „zbytečným“ slovem by byl výraz kvíz přejatý z angličtiny. Jako alternativa se nabízí německá slova hádanka či hra na přemýšlení. Otázkou je, zda tato německá slova mají shodný význam jako slovo kvíz přejaté z anglického jazyka, které je více či méně specializováno na hry v rozhlase či televizi na principu otázek a odpovědí.“

¹⁰⁹ česky *záchod* (*klozet*)

¹¹⁰ česky *toaleta* (*záchod*)

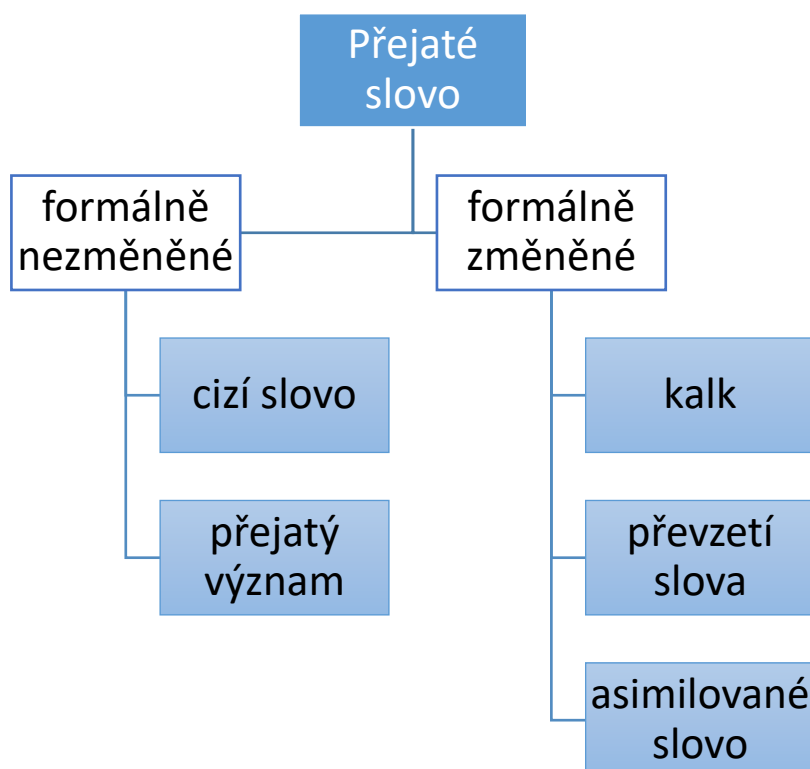
Billet přejatý z francouzštiny byl v úředním prostředí nahrazen německým výrazem *Fahrkarte*. V současné době se však prosazuje výraz *Ticket* přejatý z anglického jazyka, který je oficiálně používán i hlavním německým dopravcem Deutsche Bahn.

(Wanzeck, 2010, s. 125-127)

5.3. Typologie přejatých slov

Přejatá slova¹¹¹ jsou v německém jazyce mnohohrstevnatá. Pro rozdělení přejatých slov do kategorií jsou důležité pojmy interference, tj. ovlivnění určitého jazykového systému jiným jazykovým systémem, a transference, tj. průběh a výsledek převzetí určitých jazykových jevů ze zdrojového jazykového systému (donor) do přijímajícího jazykového systému (recipient). (Wanzeck, 2010, s. 127) Jedním ze základních kritérií je faktor změny psané podoby přejatého slova.

Typologie přejatých slov dle Christiany Wanzeck:

¹¹¹ německy *Lehnwörter*

(Wanzeck, 2010, s. 128)

- Formálně nezměněné přejaté slovo – cizí slovo je v tomto případě přejatým slovem, jehož grafická ani hlásková podoba se v recipientním (přijímacím) jazyce nemění. Stejně tak se nemění ani význam přejatého slova. Jak uvádí Christiane Wanzeck, těchto „ideálních“ cizích slov je velmi málo: „(...) kleine Abwandlungen in der Graphie sind bei den integrierten Fremdwörtern kaum vermeidbar (z.B. Großschreibung, französische Akzenttilgung)“¹¹². (Wanzeck, 2010, s. 128)
- Formálně nezměněné je také slovo, jež získá další (prejatý) význam¹¹³ z cizího jazyka. Jedná se o takové německé slovo, které od cizího slova převzalo pouze význam. Dle Christiany Wanzeck se tento druh přejímání cizích slov těžce rozpoznává a není úplně lehké mu porozumět. (Wanzeck, 2010, s. 129) Dobře rozpoznatelné jsou přejaté významy z období christianizace, přičemž se často jednalo o vznik nových termínů (zejména z oblasti náboženství). U slov s přejatým významem se může stát, že je původní význam upozaděn či zcela vytlačen významem novým, případně je původní význam slova rozšířen o význam přejatý z cizího jazyka.
- Formálně změněná přejatá slova – kalky¹¹⁴ jsou výsledkem přímého překladu cizího slova, kdy je slovo přejaté doslovným překladem cizího slova (výrazu). Doslovně bývá přejímána nejen forma cizího slova, ale také jeho význam. (Wanzeck, 2010, s. 129) Velkou část kalků tvoří kompozita (složeniny) z více lexémů a původ těchto slov je často v latině. Jako příklad uvádí Christiane Wanzeck slova *Mitleid*¹¹⁵ či *Eselsbrücke*¹¹⁶. (Wanzeck, 2010, s. 129) V určitých případech se kalk může stát náhradou cizího slova, jak se tomu stalo u slova *Respekt*, které bylo do určité míry nahrazeno slovem *Rücksicht*¹¹⁷.

¹¹² český překlad citace: „Malým obměnám v grafické podobě se dá u integrovaných cizích slov stěží vyhnout (např. psaní velkých písmen, francouzské vyhlazení přízvuku).“

¹¹³ německy *Lehnbedeutung*

¹¹⁴ německy *Lehnübersetzungen*

¹¹⁵ česky *soucit*

¹¹⁶ česky (hovorově) *mnemotechnická pomůcka*

¹¹⁷ česky *ohled, zřetel*

- Slovo převzaté¹¹⁸ má velmi blízko ke kalku. V případě převzatého slova je přeložena pouze část cizího slova, zatímco další část je volně doplněna. U převzatých slov se často projevuje jazyková inovace na straně recipientního jazyka: „Die Wörter werden formal abgewandelt, um die entlehnte Bedeutung anders zu akzentuieren. Es ist keine Frage der Ungenauigkeit.“¹¹⁹ (Wanzeck, 2010, s. 130)
- Slovo asimilované je dle Christiany Wanzeck je blízké slovu cizímu: „Beide trennt nur der Grad der formalen Gleichheit mit dem entlehnten Wort.“¹²⁰ (Wanzeck, 2010, s. 130) Na rozdíl od cizího slova je slovo asimilované daleko více přizpůsobeno recipientnímu (přijímacímu) jazyku – ať už se jedná o morfologii či grafickou a zvukovou podobu daného slova. Asimilační proces může probíhat relativně dlouhou dobu. (Wanzeck, 2010, s. 130)

Christiane Wanzeck ještě zmiňuje tzv. zdánlivě přejatá slova¹²¹. V pravém slova smyslu se nejedná o přejatá slova, neboť jsou to nově vytvořená slova z cizích lexémů, jež se ale v jazyce původním, tedy donoru těchto lexémů, nevyskytují. Jako příklad uvádí Ch. Wanzeck německé slovo Oldtimer¹²², pro které se však v jazyce donoru lexémů „old“¹²³ a „time“¹²⁴ – tedy v angličtině, užívá výraz *veteran*, případně *vintage car*¹²⁵.

5.4. Přejímání a integrace cizích slov do německé slovní zásoby na pozadí historického vývoje německých zemí

Přejímání slov, případně zápůjčky cizích slov a jejich integrace v německém jazyce představují značnou část obohacování německé slovní zásoby. V každé fázi vývoje německého jazyka docházelo k přejímání cizích slov, i když intenzita přejímání se v jednotlivých vývojových obdobích lišila, stejně tak se lišil zdroj a původ přejímaných slov. Již v počátcích vývoje německého jazyka byla přejímána slova z latiny: „Bereits für das Gemein-Germanische kann man von einem großen Anteil an Wörtern nicht-germanisches Ursprungs ausgehen. In spätgermanischer Zeit stellt Latein als Sprache

¹¹⁸ německy *Lehnübertragung*

¹¹⁹ český překlad citace: „Slova jsou formálně pozměněna, aby se jiným způsobem akcentoval přejatý význam. Nejedná se tedy o nepřesnost.“

¹²⁰ český překlad citace: „Obě dělí stupeň formální rovnosti (stejnosti) s přejatým slovem.“

¹²¹ v originále německy *Scheinentlehnungen* či *Pseudoentlehnungen*

¹²² česky *veterán*

¹²³ česky *starý*

¹²⁴ česky *čas*

¹²⁵ česky *veterán*

der römischen Besatzung und als Kontaktsprache der germanischen Stämme zum römischen Imperium eine bedeutende Quelle dar.“¹²⁶ (Wegera, 2012, s. 217) Wolfgang Krischke uvádí, že již v prvním století před Kristem přicházeli Germáni k Rýnu a Dunaji, kde byli podél hranice římské říše (Limes Romanus) v úzkém kontaktu s římskými legionáři, obchodníky a řemeslníky. Od nich získávali zboží, nástroje či dovednosti a spolu s nimi také jejich slovní označení. (Krischke, 2009, s. 206)

Dominantní roli si latina udržela až do raného novověku. Dle Klaus-Petera Wegery hrál v 17. a 18. století kromě latiny významnou roli v obohacování německé slovní zásoby obzvláště francouzský jazyk. Již ve vrcholném středověku se do německého jazyka dostávaly francouzské výrazy, neboť francouzština se stala módním jazykem rytířských dvorů. Z této doby pocházejí slova jako *Kavalier*¹²⁷ nebo *Palast*¹²⁸.

Ještě předtím, ve 14., 15. a 16. století, docházelo k přejímání cizích slov kromě francouzštiny také z italštiny. Mnoho italských slov se do německé slovní zásoby dostalo nejen díky humanistické literatuře, ale především díky vzájemných obchodním vztahům s italskými městy jako Benátky nebo Janov: „Der hochentwickelten Geldwirtschaft der reichen italienischen Stadtstaaten verdankt das Deutsche einen Gutteil seines Bank-Vokabulars.“¹²⁹ (Krischke, 2009, s. 222) Příkladem těchto přejatých slov z italského jazyka mohou být výrazy jako *Giro*¹³⁰, *Risiko*¹³¹, *Saldo*¹³² či *Konto*¹³³.

Způsobů, jak se cizí slova dostávala do německé slovní zásoby, bylo mnoho – jedním z nich byly překlady literárních děl. V 16. století se jich do německých zemí dostávalo velké množství a s nimi přicházela i cizí slova. Těmi, kdo obohacovali německou slovní zásobu o přejatá slova z cizích jazyků, byli kromě překladatelů také obchodníci, řemeslníci, vojáci či učenci a jejich studenti, kteří se vraceli z ciziny zpět do svých domovů, tedy do německy mluvících oblastí. (Krischke, 2009, s. 222)

V období třicetileté války začali mnozí němečtí spisovatelé a gramatici kritizovat ovlivňování německého jazyka cizími jazyky, hlavně s ohledem na tehdejší politický vývoj.

¹²⁶ český překlad citace: „Již ve společném germánském jazyce můžeme vidět značný podíl slov negermánského původu. V pozdně germánském období představovala latina jako jazyk římské posádky a kontaktní jazyk germánských kmenů s římským impériem významný zdroj.“

¹²⁷ český kavalír

¹²⁸ český palác

¹²⁹ český překlad citace: „Německý jazyk vděčí vysoce rozvinutému finančnímu hospodářství italských městských států za značnou část slovní zásoby týkající se bankovníctví.“

¹³⁰ český žiro (*rubopis*)

¹³¹ český riziko, nebezpečí

¹³² český saldo, účetní zůstatek

¹³³ český konto, bankovní účet

Během 17. století začaly v prostředí vzdělaných měšťanů a šlechty vznikat první jazykové společnosti, jejichž cílem bylo pozvednout úroveň němčiny jako plnohodnotného literárního jazyka – součástí tohoto cíle bylo rovněž potlačení používání cizích slov a jejich náhrada původními německými výrazy. (Krischke, 2009, s. 224) Jak uvádí Wolfgang Krischke, aktivity těchto jazykových společností a jejich členů, „brusičů jazyka“¹³⁴, se neomezovaly pouze na teoretické traktáty. Německý barokní básník Georg Phillip Harsdörffer vytvořil mnoho německých ekvivalentních výrazů ke slovům přejatým, které dodnes existují a aktivně se používají. Namísto cizího slova *Akt* prosazoval Harsdörffer výraz *Aufzug*¹³⁵, místo výrazu *observieren* sloveso *beobachten*¹³⁶ či místo slova *Teleskop* pojem *Fernglas*¹³⁷. (Krischke, 2009, s. 228-229) Od poloviny 17. století začala, co se týče zdrojového jazyka přejatých slov, dominovat francouzština. Velká část německé šlechty se zhlížela ve šlechtě francouzské a kromě jejích opulentních dvorů obdivovala rovněž francouzský jazyk. Užívání co největšího množství francouzských výrazů se stalo projevem společenské prestiže. (Krischke, 2009, s. 230) Této prestiže toužili dosáhnout i obyčejní lidé, a tak se množství francouzských výrazů objevilo v dialektech. Jak uvádí Wolfgang Krischke: „Der Hofgeistliche Jakob Hemmer beobachtete 1769, dass in der gesprochenen Sprache mehr Fremdwörter als in der geschriebenen auftauchten.“¹³⁸ (Krischke, 2009, s. 231) Vliv francouzského jazyka neskončil s porážkou Napoleona, až do konce 19. století ovlivňovala francouzština německý jazyk velmi silně. Dopady tohoto působení můžeme vidět ještě dnes, ačkoliv přejatá slova se v různém měřítku přizpůsobila německému pravopisu a výslovnosti. Některá přejatá slova z francouzštiny si zachovala původní podobu pouze v psané podobě, nikoliv však již ve výslovnosti. Jako příklad uvádí Wolfgang Krischke slova jako *Saison*¹³⁹ [zɛ'zɔ:], *Buffet*¹⁴⁰ [bʏ'fe:] či *Baguette*¹⁴¹ [ba'get] (v hranatých závorkách je současná výslovnost přejatých slov dle slovníku výslovnosti DUDEN). (Krischke, 2009, s. 231; DUDEN, 2005, s. 182, 222 a 692). V 19. století vznikala mnohá puristická hnutí, která vehementně kritizovala užívání cizích slov. Důvodem vzniku těchto hnutí byl často rostoucí nacionalismus v německé společnosti. (Ernst, 2012, s. 220) S barokními jazykovými společnostmi měla tato puristická hnutí společný odpor k cizím výrazům a snahu nahrazovat tyto cizí výrazy

¹³⁴ německy *Sprachpfleger*

¹³⁵ česky zde *divadelní jednání*

¹³⁶ česky *pozorovat*

¹³⁷ česky *dalekohled*

¹³⁸ český překlad citace: „Dvorní kněží Jakob Hemmer si roku 1769 všiml, že v mluveném projevu je více cizích slov než v jazyce psaném.“

¹³⁹ česky *sezóna*

¹⁴⁰ česky *bufet*

¹⁴¹ česky *bageta*

„čistými“ německými slovy. Na rozdíl od jazykových společností v období baroka, kdy se o toto téma zajímala úzká vrstva vzdělanců, umělců a aristokratů, zasáhla puristická hnutí širokou společnost. Jak uvádí Peter Ernst, jedním z významných zástupců těchto puristických hnutí byl Joachim Heinrich Campe, jenž se zasazoval o odstranění cizích slov z německé slovní zásoby. (Ernst, 2012, s. 220)

V období nacismu se jazykový purismus stával často rasistickým a antisemitským, objevují se snahy z německé slovní zásoby vyřadit židovské (či jen domněle židovské) výrazy. (Krischke, 2009, s. 239) Tehdejší vedení nacistické strany NSDAP však bylo vůči těmto snahám skeptické: „Goebbels höhnte über den Germanisierungswahn der deutschtümelnden Sprachakrobaten und völkischen Propheten, die sich wieder mit Bärenfellen bekleiden wollten.“¹⁴² (Krischke, 2009, s. 239) Pro nacisty totiž nebyl německý jazyk nějakým sakrálním symbolem, nýbrž nástrojem propagandy, pro níž bylo užití cizích slov mnohdy praktičtější. Jak uvádí Wolfgang Krischke: „Hilters Vorliebe für Fremdwörter entspringe zwar auch dem Renommierbedürfnis des Halbgebildeten, vor allem aber dem Wissen um die Psyche der nicht denkenden und in Denkfähigkeit zu erhaltenden Masse. Das Fremdwort imponiert, es imponiert umso mehr, je weniger es verstanden wird.“¹⁴³ (Krischke, 2009, s. 239)

Dle Petera Ernsta souvisí obliba cizích slov v období nacismu se snahou užívat v jazyce eufemismy, tj. nahradit negativně vnímané výrazy slovy neutrálními, případně zcela novými termíny. Tyto neutrální výrazy jsou většinou slova přejatá z latiny. Jako příklad uvádí Peter Ernst užívání slova *Sterilisation*¹⁴⁴ místo *Entmannung*¹⁴⁵ či *arisieren*¹⁴⁶ namísto *enteignen*¹⁴⁷. (Ernst, 2012, s. 229) Jako další příklad používání eufemismů nacisty uvádí Peter Ernst užívání složenin se slovem *Sonder-* jako *Sonderbehandlung*¹⁴⁸, *Sonderaktion*¹⁴⁹ či *Sondereinsatz*¹⁵⁰ (Ernst, 2012, s. 229) v případě vraždy či vyhnání skupiny lidí na okraji společnosti, jimiž byli v období nacismu zejména židé, Romové či homosexuálové. Preferování přejatých slov ze

¹⁴² český překlad citace: „Goebbels se vysmíval poblouznění z germanizace u německých „jazykových akrobatů“ a lidových proroků, kteří by se nejrady opět odívali do medvědích kůží.“

¹⁴³ český překlad citace: „Hitlerova obliba cizích slov pramení sice v potřebě polovzdělance chvástat se, ale svůj původ má především ve znalosti psychiky nemyslíciho davu a potřeby ho v tomto stavu také udržet. Cizí slovo člověku imponuje, a to tím víc, čím méně mu rozumí.“

¹⁴⁴ česky sterilizace

¹⁴⁵ česky kastrace

¹⁴⁶ česky arizovat, tj. převádět židovský majetek do árijského německého vlastnictví

¹⁴⁷ česky vyvlastnit

¹⁴⁸ česky doslova zvláštní zacházení

¹⁴⁹ česky doslova mimořádná akce

¹⁵⁰ česky doslova mimořádné nasazení

strany nacistické strany NSDAP¹⁵¹ bylo nástrojem jazykové manipulace, díky které chtěl diktátorský režim získat kontrolu nad obyvatelstvem. (Ernst, 2012, s. 236)

Od 19. století sílí vliv anglického jazyka jako zdroje přejímaných slov do německé slovní zásoby. Jeho role vzrostla zejména po druhé světové válce, kdy se stal působením globalizace světovým jazykem.

5.5. Formy přejímání cizích slov

U přejímaných slov můžeme rozlišovat mezi slovem cizím¹⁵² a slovem přejatým¹⁵³. Jako slovo přejaté můžeme označit takové slovo, jehož původ je sice v cizím jazyce, ale v německém jazykovém systému je toto slovo plně integrováno. Takové slovo je plně přizpůsobené německému jazyku, tj. přízvuk, výslovnost či pravopis daného slova se řídí pravidly německého jazyka. Jako příklad takového slova uvádí T. Schippan slovo *Banner*¹⁵⁴, které mluvčí německého jazyka již nevnímají jako cizí. (Schippan, 1993, s. 263) Naproti tomu slovo francouzského původu *Café*¹⁵⁵ je stále vnímáno jako cizí, jelikož u něho neproběhl plný stupeň integrace do německého jazyka – jedná se zejména o ortografické odlišnosti, v tomto případě grafém „c“ na začátku slova, který se vyslovuje jako hláska „k“ či grafém „é“ na konci slova, jež se v německém jazyce běžně nevyskytuje. Mezi cizím slovem a slovem přejatým se však nachází široká přechodná fáze: „Unter synchronem Aspekt kann man Lehnwörter nicht von deutschen Wörtern unterscheiden, sie wurden dem Regelsystem angepaßt. (...) Vielmehr existiert ein breites Übergangsfeld, so daß auch schon die Berechtigung der Scheidung in Fremd- und Lehnwort bezweifelt wurde.“¹⁵⁶ (Schippan, 1993, s. 264) T. Schippan uvádí několik kritérií, podle nichž můžeme odlišit slovo přejaté od cizího slova:

- Morfematická struktura slova – slovo přejaté již vykazuje charakteristiky německého skloňování (shodné koncovky u daných pádů), časování, stupňování; stejně tak se řídí stejnými pravidly v případě tvorby množného čísla. Jako příklad uvádí T. Schippan opět slovo *Banner* – v 1. pádě (nominativ) *das Banner*; ve 2. pádě (genitiv) *des Banners*.

¹⁵¹ německy *Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei*; česky *Národně socialistická německá dělnická strana*

¹⁵² německy *Fremdwort*

¹⁵³ německy *Lehnwort*

¹⁵⁴ česky *korouhev, prapor*

¹⁵⁵ česky *kavárna*

¹⁵⁶ český překlad citace: „Ze synchronního hlediska nelze rozlišovat mezi německými a přejatými slovy, slova přejatá se již přizpůsobila danému systému pravidel. (...) Spíše existuje široké přechodné pole, takže byla zpochybněna i oprávněnost dělení slov na cizí a přejatá.“

- Výslovnost a slovní přízvuk – zde uvádí T. Schippan rozdíl mezi slovem *der Kaffee*¹⁵⁷ s přízvukem na první slabice a slovem *das Café*¹⁵⁸ s přízvukem na druhé slabice.
- Obvyklost; běžnost¹⁵⁹ - často se vyskytující cizí slova bývají rodilými mluvčími vnímána jako domácí, slova řidčeji užívaná jsou naproti tomu označována jako cizí. (Schippan, 1993, s. 264-265)

5.6. Klasifikace přejatých slov

T. Schippan dělí přejatá slova do následujících kategorií:

- Internacionalismy¹⁶⁰ – jako internacionalismus můžeme označit takové slovo, jež je mezinárodně užívané ve stejném významu, ačkoliv jeho morfemtická, ortografická a hlásková podoba se přizpůsobuje danému jazyku, jenž internacionalismus přejímá. Často se jedná o termíny, jež jsou tvořeny z řeckých a latinských morfémů, např. slovo *Thermodynamik*¹⁶¹ či *thermonuklear*¹⁶². (Schippan, 1993, s. 265)

Klaus-Peter Wegera k tomuto tématu uvádí: „Solche Lexeme, die in mindest drei Sprachen – davon einer nicht-indoeuropäischen – vorkommen, bezeichnet man als Internationalismen.“¹⁶³ (Wegera, 2012, s. 218) U těchto lexémů není vždy jednoduché určit původní jazyk, z něhož je lexém přejímán. Starší internacionalizmy pocházejí z latiny a řečtiny, zatímco novější jsou často anglo-amerického původu a rozšiřují se díky globalizačním procesům. T. Schippan upozorňuje, že internacionalismus může mít v jednom jazyce jiný význam než v jazyce druhém – zde hovoří o fenoménu zvaném „falsche Freunde“¹⁶⁴: „Es können auch Unterschiede in der Anzahl der Sememe oder auch in der Bedeutungsstruktur eines formativisch internationalen Wortes auftreten. Dann handelt es sich um die falschen Freunden des Übersetzers: Wörter, die er zu kennen glaubt, weil sie als Internationalismen auch in seiner Sprache auftreten.“¹⁶⁵ (Schippan, 1993, s. 265-266)

¹⁵⁷ český *káva*

¹⁵⁸ český *kavárna*

¹⁵⁹ německy *Geläufigkeit*

¹⁶⁰ český též *slova mezinárodní*

¹⁶¹ český *termodynamika*

¹⁶² český *termonukleární*

¹⁶³ český překlad citace: „Takové lexémy, jež se vyskytují alespoň ve třech jazycích, z nichž jeden není indoevropský, se označují jako internacionalismy.“

¹⁶⁴ český „*falešní přátelé*“

¹⁶⁵ český překlad citace: „U formativně mezinárodního slova se mohou vyskytovat rozdíly v počtu sémů nebo také ve významové struktuře slova. Poté se jedná o „falešné přátele“ překladatele: slova, o nichž si myslí, že je zná, neboť se vyskytují jako internacionalismy i v jeho jazyce.“

- exotická pojmenování¹⁶⁶ (exotismy) - jedná se o označení takových cizích slov, která jsou užívána k pojmenování určitých skutečností v zemi jejich původu – např. označení měn jako „Dollar¹⁶⁷“ či „Rubel¹⁶⁸“. (Schippan, 1993, s. 266) Exotismy mohou být také pojmenování určitých památek (Pagode¹⁶⁹) či klimatických zvláštností (Iglu¹⁷⁰) (Wanzeck, 2010, s. 126) V průběhu času mohou exotismy ztratit svůj původní status: Nejprve dojde pouze k přenosu cizího pojmenování a následně (třeba i s odstupem mnoha let) i k převzetí té věci, jež je daným pojmenováním označena. Jako příklad uvádí Christiane Wanzeck slovo *Sauna* přejaté z finštiny. (Wanzeck, 2010, s. 126)
- částečné prejetí (také *částečná výpůjčka*) – existují takové jazykové výpůjčky, kde dojde pouze k prejetí významu určitého cizího slova, který je posléze přiřazen k již existujícímu německému slovu. T. Schippan uvádí příklad starohornoněmeckého slova *buoza*¹⁷¹ s významem „dobro; užitek“, které po vlivem latiny získalo zcela jiný význam: „Sühne, ruevolle Umkehr zum Guten – zu Gott“¹⁷². (Schippan, 1993, s. 266)
- Rovněž může dojít k doslovnému překladu cizího slova pomocí německých morfémů – jedná se o tzv. kalk¹⁷³. Každý morfém původního (zdrojového) jazyka se v tomto případě překládá morfémem jazyka cílového. Např. anglické slovo *skyscraper*¹⁷⁴ je do německého jazyka přeloženo jako *Wolkenkratzer*¹⁷⁵. První morfém slova *skyscraper*, tedy „sky“ ve významu obloha, je přeložen pomocí německého morfému „Wolke“, v plurálu „Wolken“ s velmi podobným významem¹⁷⁶. Druhý morfém „scraper“¹⁷⁷ je přeložen jako „Kratzer“¹⁷⁸ s významem de facto stejným, jako má původní anglický morfém.

5.7. Funkce cizích slov v německé slovní zásobě

Thea Schippan uvádí, že cizí slovo zastává ve slovní zásobě recipientního jazyka specifickou funkci teprve tehdy, když se stane sémanticky samostatným. Pokud však

¹⁶⁶ v originále *Bezeichnungsexotismen*

¹⁶⁷ česky *dolar*

¹⁶⁸ česky *rubl*

¹⁶⁹ česky *pagoda*

¹⁷⁰ česky *iglú*

¹⁷¹ v současné němčině se jedná o slovo *Buße* ve významu *lítost, žal; pokuta*

¹⁷² český překlad citace: „trest, kající obrát k dobru – k Bohu“

¹⁷³ německy *Lehnübersetzung*

¹⁷⁴ česky *mrakodrap*

¹⁷⁵ česky *mrakodrap*

¹⁷⁶ česky *oblaka; mraky*

¹⁷⁷ česky doslova „škrabač“ – odvozeno od anglického slovesa *scrape* s významem škrabat

¹⁷⁸ česky *škrábanec, šrám; škrabka*

takové cizí slovo vyplňuje pouze jistou „lexikální niku“, tj. jedná se o slovo, které má pouze jeden význam pro jediný denotát, nelze mluvit o specifické funkci takového slova. Tuto funkci získá teprve v konkurenci s ostatními pojmenováními. (Schippan, 1993, s. 267). Slovo přejaté z cizího jazyka může být často užíváno synonymně s domácím (tj. původně německým) výrazem. Jako příklad uvádí T. Schippan dvojice slov *Autor*¹⁷⁹ – *Schriftsteller*¹⁸⁰ nebo *Team*¹⁸¹ – *Gruppe*¹⁸².

Slovo přejaté je však mluvčími často pocítováno jako výrazově silnější, což může být důvodem, proč se v reklamním jazyce užívá stále více anglicismů.

Přejatá slova také mohou zastávat funkci eufemismu, tj. jsou pocítována jako významově jemnější, případně méně intenzivní. Jako příklad uvádí T. Schippan užívání slova *sensibel*¹⁸³ namísto *überempfindlich*¹⁸⁴. (Schippan, 1993, s. 267)

5.8. Anglicismy

Nově přejatá slova v německém jazyce pocházejí v současné době z převažující části z angličtiny. Anglický jazyk začal němčinu ovlivňovat relativně pozdě, teprve v polovině 19. století. (Wanzeck, 2010, s. 131) Tento anglo-americký vliv posiloval po první světové válce a začal být dominantní po druhé světové válce, ostatní jazyky jako latina či francouzština ustoupily v tomto ohledu do pozadí: „Englisch ist zu einer Lingua franca (global am weitesten verbreitete Vermittlersprache) geworden.“¹⁸⁵ (Wanzeck, 2010, s. 131) Pro slova přejatá z anglického jazyka se etabloval výraz anglicismus¹⁸⁶. Christiane Wanzeck uvádí, že anglicismy jsou co do roviny slovní zásoby velmi různorodé a mnohvrstevnaté, což se projevuje ve vývoji významu a na procesu přejímání těchto slov (Wanzeck, 2010, s. 131). V delším období procházejí mnohé anglicismy proměnou významu. Christiane Wanzeck tuto proměnu významu dělí do pěti kategorií:

- Anglicismus jako cizí slovo – jako příklad lze uvést slovo *Job*¹⁸⁷, jehož význam byl původně zúžen pouze na přechodné zaměstnání (brigádu) a v poslední době se význam slova *Job* rozšířil na pravidelné (trvalé) zaměstnání, tak jako je tomu u tohoto slova v angličtině. Jako další příklad poslouží sloveso *surfen*¹⁸⁸, jehož

¹⁷⁹ česky *autor*

¹⁸⁰ česky *spisovatel*

¹⁸¹ česky *tým*

¹⁸² česky *skupina*

¹⁸³ česky *senzibilní, citlivý*

¹⁸⁴ česky *přecitlivělý*

¹⁸⁵ český překlad citace: „Z angličtiny se stala Lingua franca (globálně nejrozšířenější zprostředkující jazyk).“

¹⁸⁶ německy *Anglizismus*

¹⁸⁷ česky *(přechodné) zaměstnání, brigáda*

¹⁸⁸ česky *surfovat*

původní význam „surfování na moři“ byl později rozšířen i na „prohlížení internetu“.

- Anglicismus jako přejatý význam – původní německé slovo *feuern*¹⁸⁹ s významem „zatopit“ bylo rozšířeno o hovorový význam „vyhodit někoho z práce“ pod vlivem anglického slovesa *to fire (somebody)*¹⁹⁰.
- Anglicismus jako kalk¹⁹¹ - jako příklad lze uvést slovo *Klapperschlange*¹⁹², které se do německého jazyka dostalo v 17. století jako přímý překlad anglického slova *rattlesnake*¹⁹³. (Wanzeck, 2010, s. 132).
- Anglicismus jako převzetí slova¹⁹⁴ - jako příklad uvádí Christiane Wanzeck německé slovo *Hinterwäldler*¹⁹⁵, které vzniklo v 19. století překladem anglického slova *backwoodsman*¹⁹⁶. U německého slova však došlo k zúžení významu, neboť původní význam v angličtině „zarytý konzervativec“ byl zúžen na pejorativní označení „omezenec“.
- Anglicismus jako asimilované přejaté slovo – přejaté německé slovo *streiken*¹⁹⁷ z anglického *to strike*¹⁹⁸ se ujalo na místo spojení „*die Arbeit niederlegen*“¹⁹⁹. Později sloveso *streiken* prošlo rozšířením významu o význam „nefungovat“.

(Wanzeck, 2010, s. 131-133)

5.8.1. Specifika přejímání slov z anglického jazyka dle They Schippan

Přímé převzetí cizího slova do německé slovní zásoby (tj. bez překládání daného cizího slova) se uplatňuje zejména v oblasti kultury, potravin a oblečení. Svoji roli zde hraje jazyková ekonomie, neboť jsou přejímána často slova jednoslabičná, která se snadno vyslovují. Jako příklad uvádí T. Schippan slova jako *Fan*²⁰⁰, *Hit*, *Look*²⁰¹ nebo *Trend*. Jelikož skládání slov je v německém jazyce velmi produktivním způsobem vytváření nových slov, jsou tato přejatá slova také často

¹⁸⁹ česky *topit*; *vyhodit ze zaměstnání*

¹⁹⁰ česky *vyhodit (někoho) z práce*

¹⁹¹ německy *Lehnübersetzung*

¹⁹² česky *chřestýš*

¹⁹³ česky *chřestýš*

¹⁹⁴ německy *Lehnübertragung*

¹⁹⁵ česky *omezenec*

¹⁹⁶ česky *zarytý konzervativec*

¹⁹⁷ česky *stávkovat*

¹⁹⁸ česky *stávkovat*

¹⁹⁹ česky *přerušit práci*

²⁰⁰ česky *fanoušek*

²⁰¹ česky *vzhled*

náchylná k tvorbě složenin. Jako příklad uvádí T. Schippan složeniny jako *Fanclub*²⁰², *Partnerlook*²⁰³ či *Erdbeersshake*²⁰⁴. (Schippan, 1993, s. 268)

Víceslabičná či hůře vyslovitelná anglická slova se přejímají zpravidla jen tehdy, když k nim neexistuje německá alternativa. Jedná se například o slova začínající v anglickém jazyce na písmena „th“, jež tvoří foném [θ], který se v německém jazyce nevyskytuje. Wolfgang Krischke k tomu uvádí: „Allerdings bilden profane Ausspracheprobleme nach wie vor eine Barriere beim Import (englischer Wörter): das zeigt sich an der geringen Zahl der englischen Wörtern mit *th*, dessen zungenstolperndes Lispeln vielen Deutschsprachigen schwerfällt.“²⁰⁵ (Krishcke, 2009, s. 245)

Při přejímání anglických slov jsou také poměrně časté kalky, tedy doslovný překlad anglických slov. Jako příklad uvádí T. Schippan dvojici *birth control* – *Geburtenkontrolle*²⁰⁶. (Schippan, 1993, s. 268)

5.8.2. Vnímání anglicismů rodilými mluvčími

Přejaté výrazy z anglického jazyka (anglicismy) bývají některými rodilými mluvčími německého jazyka vnímány jako hrozba pro německý jazyk. Christiane Wanzeck to potvrzuje na příkladu slov vyjadřujících údajnou devaluaci typu „Anglizismenflut“²⁰⁷ nebo „Denglisch“²⁰⁸. „Unter Sprachpuristen und Sprachpflégern sind die Anglizismen und damit verbunden die Befürchtung einer „Mischsprache“ ein hochemotionales Thema.“²⁰⁹ (Wanzeck, 2010, s. 134) Christiane Wanzeck uvádí, že anglická slova, která se často používají pouze v odborném žargonu (např. v hospodářství) nebo pouze v určitých společenských skupinách²¹⁰, by neměla být označována za anglicismy. Nutnými kritérii pro

²⁰² česky *fanklub*

²⁰³ česky *vzhled partnera*

²⁰⁴ česky *jahodový shake (koktejl)*

²⁰⁵ český překlad citace: „Problémy s výslovností tvoří ovšem stále bariéru při importu cizích slov: projevuje se to na nízkém množství přejatých slov začínajících na *th*, která se německy mluvícím kvůli ‘klopýtání jazyka při šišlání’ špatně vyslovují.“

²⁰⁶ česky *kontrola porodnosti*

²⁰⁷ česky doslova „přítalová vlna anglicismů“

²⁰⁸ hybrid vzniklý spojením slov „Deutsch“ a „Englisch“

²⁰⁹ český překlad citace: „Mezi jazykovými puristy a „pečovateli“ o jazyk jsou anglicismy a s nimi spojená hrozba „smíšeného jazyka“ vysoce emocionálním tématem.“

²¹⁰ německy *Gruppensprache*

označení určitého slova pojmem „anglicismus“ by měla být jistá frekvence a pravidelnost výskytu daného slova ve všeobecném užívání jazyka. (Wanzeck, 2010, s. 134)

6. Vývoj jazyka v souvislosti s neologismy

6.1. Vliv angličtiny na německý jazyk

Zatímco ještě na konci 16. století mluvily anglicky zhruba čtyři miliony lidí, dnes má tato lingua franca celosvětově přes 1,3 miliardy mluvčích, přičemž toto číslo se stále zvyšuje. Z oné 1,3 miliardy mluvčích tvoří rodilí mluvčí anglického jazyka ovšem pouze 400 milionů, tedy necelých 31 procent. (Krischke, 2009, s. 241) Žádnému jinému jazyku se v historii ještě nepodařilo, aby jím mluvilo takové množství lidí v tolika zemích. Podobnou roli hrála v období antiky i středověku latina, která však zdaleka nedosáhla takového rozšíření jako angličtina. Wolfgang Krischke uvádí, že anglický jazyk se pravděpodobně stane prvním skutečně světovým jazykem v dějinách. (Krischke, 2009, s. 242) Krischke zastává názor, že celosvětový vzestup anglického jazyka nemá co dočinění s jeho údajnou jednoduchostí, nýbrž s politickou a ekonomickou mocí, kterou uplatňovalo britské impérium prostřednictvím kolonizace. Tuto roli politické a ekonomické velmoci následně ve 20. století převzaly Spojené státy americké.

První cizí slova přejal německý jazyk z angličtiny již ve středověku, jednalo se hlavně o odborné výrazy z námořnictví. Jako příklad uvádí W. Krischke slova *Brise*²¹¹, *Steward*²¹² či *Kutter*²¹³. (Krischke, 2009, s. 242) Krische uvádí, že i tak „typicky německé“ slovo jako *Volkslied*²¹⁴ je kalkem anglického výrazu *popular song*, o jehož překlad a rozšíření se zasloužil německý spisovatel Johann Gottfried Herder. (Krischke, 2009, s. 242)

Zatímco na začátku 17. století tvořila slova přejatá z anglického jazyka pouhé 1 procento všech přejatých slov, v 18. století již jejich podíl stoupl na téměř 10 procent. (Krischke, 2009, s. 242) Důvodem tohoto postupného růstu přejímaných slov z angličtiny nebyl pouze vzestup Velké Británie jako celosvětové koloniální mocnosti,

²¹¹ česky *vánek, bríza*

²¹² česky *stevard*

²¹³ česky *kuť (druh lodí)*

²¹⁴ česky *lidová píseň*

ale také rostoucí vliv anglických vědců a filosofů jako byli Thomas Hobbes, John Lock nebo Adam Smith. Přesto však anglický jazyk nebyl na počátku 19. století tím jazykem, jehož znalost by byla v tehdejších německých či rakouských společenských kruzích považována za nutnost či otázku společenské prestiže.

V průběhu 19. století se však situace začala dramaticky měnit, neboť Velká Británie se stala centrem průmyslové revoluce. Z této doby se tak do německého jazyka dostalo mnoho cizích slov z oblasti hospodářství, dopravy či politiky a publicistiky. Jako příklad uvádí Wolfgang Krischke slova *Kartell*, *Imperialismus*; *Lokomotive*²¹⁵, *Tunnel*²¹⁶, *Waggon*²¹⁷; *Demonstration*²¹⁸, *radikal*²¹⁹ či *Essay*²²⁰, *Reporter*²²¹ a *Interview*. (Krischke, 2009, s. 243) Anglický jazyk rovněž začal pomalu vytlačovat francouzštinu jako módní a renomovaný jazyk, což W. Krischke dokazuje na užívání slov typu *Gentleman*, *Dandy*, *Snob* či *Club*. (Krischke, 2009, s. 243)

Ve 20. a 30. letech 20. století se do německého jazyka dostávaly anglické výrazy z oblasti masové kultury a hudby jako *Jazz*, *Blues*, *Swing*, *Boogie-Woogie*, *Foxtrott* či *Bestseller* a *Film*. (Krischke, 2009, s. 244)

6.2. Tendence ve vývoji německého jazyka po 2. světové válce

Pro vývoj německého jazyka po konci 2. světové války je důležitý politický vývoj Německa, tj. rozdělení na východní Německo, představované Německou demokratickou republikou²²², a západní Německo, představované Spolkovou republikou Německo²²³.

Jelikož v Německé demokratické republice na východě Německa byl totalitní komunistický režim, snažilo se jeho vedení ovlivňovat používání jazyka zejména v úředních nařízeních a oficiálních státních médiích, jako byly noviny, rozhlas či televize. Co se týče německého jazyka, mezi DDR a BRD neexistovaly rozdíly pouze ve slovní zásobě, ale také v obsahu textů a komunikačních strukturách. Na úrovni morfologie a syntaxe byly v německém jazyce mezi oběma státy minimální rozdíly.

²¹⁵ česky *lokomotiva*

²¹⁶ česky *tunel*

²¹⁷ česky *vagon*

²¹⁸ česky *demonstrace*

²¹⁹ česky *radikální*

²²⁰ česky *esej*

²²¹ česky *reportér*

²²² německy Deutsche Demokratische Republik (DDR)

²²³ německy Bundesrepublik Deutschland (BRD)

(Ernst, 2012, s. 231) Majoritní část slovní zásoby zůstala oběma státům společná, což bylo ovlivněno také přeshraničním působením televize a rozhlasu. Peter Ernst polemizuje s všeobecným názorem, že v Německé demokratické republice vznikalo více neologismů než ve Spolkové republice Německo: „Der landläufige Eindruck, dass in der DDR mehr Neologismen entstanden sind als im gleichen Zeitraum in der BRD, lässt sich linguistisch nicht nachweisen.“²²⁴ (Ernst, 2012, s. 232)

K nově vytvořeným slovům (tehdy neologismům) na území Německé demokratické republiky patřila hlavně slova, jež se týkala tehdejšího socialistického zřízení. Peter Ernst uvádí kupříkladu slova *Abgabesoll*²²⁵, *Volkseigener Betrieb*²²⁶ či *Arbeiter-und-Bauern-Staat*²²⁷. (Ernst, 2012, s. 233)

Německou slovní zásobu na území Německé demokratické republiky ovlivňoval do určité míry také ruský jazyk – do německého jazyka byla přejata slova jako např. *Sputnik*²²⁸, *Datsche*²²⁹, *Agrotechnik*²³⁰ či *Partisan*²³¹. (Ernst, 2012, s. 233) Tento ruský vliv se dá poměrně jednoduše vysvětlit politickým směřováním tehdejší Německé demokratické republiky, jež byla pevně ukotvena v tehdeším východním bloku a měla pevné vazby na Sovětský svaz.

Německá spolková republika (BRD) naproti tomu politicky jasně směřovala na západ, tudíž slovní zásobu německého jazyka na území BRD ovlivňoval zejména anglický jazyk, především v oblasti počítačových technologií a hospodářství, což Peter Ernst dokazuje na přejatých slovech typu *Manager*²³² či *Cashflow*²³³. (Ernst, 2012, s. 233)

Rok 1990 se stal sjednocením nejen politickým, tedy spojením Německé demokratické republiky a Německé spolkové republiky za vzniku jednotného Německa²³⁴, ale také sjednocením jazykovým. Mnohé neologismy, jež souvisely se socialistickým zřízením na území někdejší Německé demokratické republiky, zmizely z aktivní slovní zásoby a staly se historismy.

V současnosti je vliv anglického jazyka na němčinu patrný zejména v oblasti techniky, věd a popkultury. Thea Schippan uvádí, že vliv angličtiny je mimořádně silný a je nutné

²²⁴ český překlad citace: „Obvyklý názor, že v Německé demokratické republice (NDR) vznikalo za stejné období více neologismů než v Německé spolkové republice (západním Německu), se nedá lingvisticky dokázat.“

²²⁵ český *dodávková povinnost*

²²⁶ český *národní podnik*

²²⁷ český *stát dělníků a rolníků*

²²⁸ český *družice*

²²⁹ český *chata*

²³⁰ český *agrotechnika (nauka o technických metodách v zemědělství)*

²³¹ český *partyzán*

²³² český *manažer*

²³³ český *peněžní tok*

²³⁴ Bundesrepublik Deutschland

s ním počítat jako s důležitým vývojovým aspektem německého jazyka současnosti.
(Schippan, 1993, s. 269)

PRAKTICKÁ ČÁST

7. Hypotézy a cíle práce

Cílem praktické části je analyzovat výskyt neologismů v německých publicistických textech, a to konkrétně v článcích německého časopisu *Die Zeit*, jenž vychází jednou týdně. Vzhledem k rozsahu časopisu – jedno číslo (vydání) má okolo 120 stran – budou analyzována slova v prvním vydání časopisu *Die Zeit* publikovaného roku 2018.

Existuje hypotéza, že většinu neologismů budou tvořit podstatná jména. Jak již bylo v teoretické části práce uvedeno, neologismy častou popisují nové skutečnosti – tedy nové objevy, produkty či fenomény dané doby. Vzhledem ke studiu diachronního aspektu vývoje německého jazyka lze také předpokládat, že valná část těchto neologismů bude původně pocházet z anglického jazyka.

8. Metody práce

Určité slovo bude klasifikováno jako neologismus tehdy, pokud se bude vyskytovat alespoň v jednom ze tří následujících slovníků neologismů:

- Deutsches Neologismenwörterbuch. Neue Wörter und Wortbedeutungen in der Gegenwartssprache.
 - Autor: Quasthoff, Uwe et al.
 - Rok vydání: 2007
 - Místo vydání: Berlín
 - Nakladatelství: DE GRUYTER
 - ISBN 978-3-11-018868-4
- Neuer Wortschatz. Neologismen im Deutschen 2001–2010. Dritte Auflage.
 - Autor: Steffens, Doris a Al-Wadi, Doris
 - Rok vydání: 2015
 - Místo vydání: Mannheim
 - Nakladatelství: Institut für Deutsche Sprache
 - ISBN: 978-3-937241-43-2
- Neologismenwörterbuch OWID²³⁵
 - Kromě předchozích dvou tištěných publikací budou slova ještě ověřována v korpusu německého jazyka OWID, konkrétně v sekci *Neologismenwörterbuch*²³⁶, který je dostupný on-line na stránce <http://www.owid.de/wb/neo/start.html>

²³⁵ Význam zkratky OWID: *Das Online-Wortschatz-Informationssystem Deutsch des Instituts für Deutsche Sprache (IDS)*

²³⁶ česky *slovník neologismů*

Tento on-line slovník obsahuje více než 1800 neologismů, které se v německé slovní zásobě začaly vyskytovat od 90. let minulého století až do současnosti. Výhodou slovníku je neustálé doplňování o nové neologismy, tudíž slovník může být na rozdíl od tištěného slovníku stále aktuální. Díky počítačovému zpracování rozsáhlého množství dat zobrazuje tento slovník také informace o relativní četnosti užívání daného neologismu v celkovém jazykovém korpusu OWID a změny frekvence užívání tohoto neologismu v čase. Slovník neologismů OWID včetně celé platformy jazykového korpusu je provozován Institutem pro německý jazyk (IDS)²³⁷, jenž vznikl v Mannheimu roku 1964 a je financován německým státem.

Výskyt slova identifikovaného jako neologismus bude posléze ještě ověřován v těchto třech následujících publikacích:

- Das neue Trendwörter Lexikon. Das Buch der neuen Wörter.
 - Autor: Loskant, Sebastian
 - Rok vydání: 1998
 - Místo vydání: München
 - Nakladatelství: Bertelsmann Lexikon Institut
 - ISBN: 978-3577104647
- Wörterbuch der Szenensprachen.
 - Autor: Wippermann, Peter
 - Rok vydání: 2000
 - Místo vydání: Mannheim
 - Nakladatelství: DUDEN
 - ISBN: 3411709510
- Unsere Wörter des Jahrzehnts: 2000 bis 2010
 - Autor: Duden Redaktion
 - Rok vydání: 2011
 - Místo vydání: Mannheim
 - Nakladatelství: DUDEN
 - ISBN: 978-3411701063

²³⁷ německy *Das Institut für Deutsche Sprache*

8.1. Analýza neologismů

Po klasifikování určitého slova jako neologismus u něj bude provedena lingvistická analýza. Tato analýza bude zkoumat morfologii daného slova, tj. slovní druh²³⁸ - adekvátně slovnímu druhu poté případně mluvnické číslo²³⁹, jmenný rod²⁴⁰; v případě slovesa např. tvorbu minulého času či syntaktické okolí daného slova. Kromě morfologie či syntaktických aspektů daného slova bude zkoumána také fonetická stránka tohoto slova (tj. výslovnost či dělení na slabiky), původ (etymologie) a význam daného slova.

Vzhledem k míře dostupnosti a ověřitelnosti výše zmíněných zkoumaných aspektů se může podrobnost lingvistické analýzy u jednotlivých slov klasifikovaných jako neologismy lišit, tj. u některých slov může být provedená analýza neúplná.

Ke každému nalezenému slovu, které bude klasifikováno jako neologismus, bude doplněno slovníkové heslo z jednoho či více slovníků. V případě výskytu neologismu v elektronickém slovníku neologismů OWID bude k dispozici také informace o relativní četnosti užívání daného neologismu v celkovém jazykovém korpusu OWID a změny frekvence užívání tohoto neologismu v čase. Grafy vypovídající o relativní četnosti užívání daného neologismu budou převzaty z on-line slovníku OWID.

9. Charakteristika zdrojových textů

9.1. Charakteristika časopisu *Die Zeit*

Německý časopis *Die Zeit* je renomovaným nadregionální týdeníkem, který vychází každý čtvrtek od roku 1946. Vydáván je nakladatelstvím *Die Zeit Verlagsgruppe* v Hamburgu, měsíční náklad činí zhruba 500 tisíc výtisků²⁴¹. Jeho cílovou skupinou jsou spíše vzdělanější čtenáři. Časopis *Die Zeit* se zabývá různorodými tématy z politiky, hospodářství, kultury, vědy, vzdělávání či z cestování a historie.

²³⁸ německy *Wortart*

²³⁹ německy *Numerus*

²⁴⁰ německy *Genus*

²⁴¹ Zdroj informací: <https://www.zeit-verlagsgruppe.de/marken-und-produkte/>

10. Klasifikace neologismů a lingvistická analýza

10.1. Slova klasifikovaná jako neologismy v čísle 01/2018 časopisu *Die Zeit* – datum vydání 28. 12. 2017

- **E-Mail-Fasten**

- Místo výskytu v časopise: článek „Ist es gut, ständig erreichbar zu sein?“ (strana 1)
- Kodifikace:
 - slovník neologismů OWID
- Lingvistická analýza
 - Slovní druh: podstatné jméno²⁴²
 - Jmenný rod: střední²⁴³
 - Druh tvoření slov²⁴⁴: složenina (determinativní kompositum); skládá se ze dvou podstatných jmen
 - Používání slova: od 90. let 20. století
 - Slovo užívaná v oboru: informační technologie, počítače
 - Význam slova: e-mailový půst, tj. doba, po kterou uživatel nevyřizuje e-maily (nečte a neodpovídá na e-maily)
 - Etymologie slova: první část složeniny „E-Mail“ pochází z angličtiny (jedná se o slovo přejaté), druhá část „Fasten“ poté z němčiny

- **Work-Life-Balance**

- Místo výskytu v časopise: článek „Ist es gut, ständig erreichbar zu sein?“ (strana 1)
- Kodifikace
 - Neuer Wortschatz. Neologismen im Deutschen 2001–2010. Dritte Auflage.
 - slovník neologismů OWID
- Lingvistická analýza
 - Slovní druh: podstatné jméno
 - Jmenný rod: ženský²⁴⁵

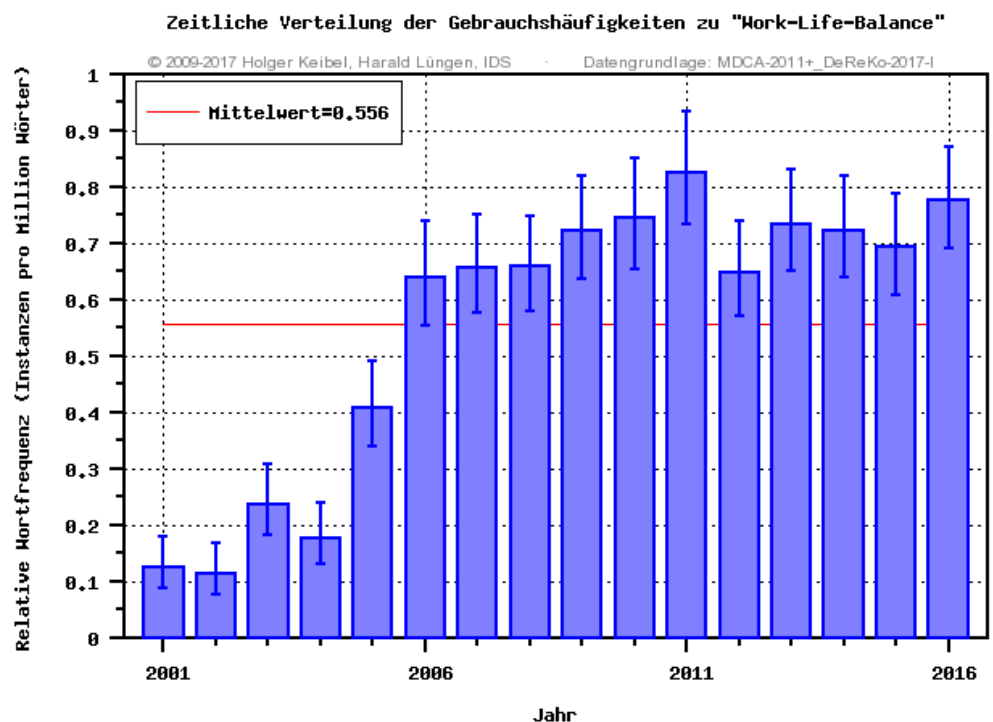
²⁴² německy *Nomen*

²⁴³ německy *Neutrum*

²⁴⁴ německy *Wortbildung*

²⁴⁵ německy *feminin*

- Druh tvoření slov: složenina (kompozitum), skládá se ze tří anglických podstatných jmen
- Pouze jednotné číslo²⁴⁶
- Používání slova: od počátku 1. desetiletí 21. století
- Slovo užívaná v oboru: životní styl
- Význam slova: vyváženost mezi pracovním a soukromým životem²⁴⁷
- Etymologie slova: přejaté slovo z anglického jazyka
- Dělení slova²⁴⁸: Work-|Life-|Ba|lance
- Výslovnost²⁴⁹: [^ˈʋɔːp̩k^ˈlaɪfbələns]
- Typ neologismu: nový lexém²⁵⁰
- Typická slovní spojení
 - *eine gute Work-Life-Balance; auf Work-Life-Balance achten*
- Vývoj užívání slova v čase:

²⁴⁶ německy Singular

²⁴⁷ německy Ausgewogenheit zwischen Berufstätigkeit und Privatleben

²⁴⁸ německy Worttrennung

²⁴⁹ německy Aussprache

²⁵⁰ německy Neulexem

- **Shitstorm**

- Místo výskytu v časopise: článek „Ist es gut, ständig erreichbar zu sein?“ (strana 1) + článek „Der Weichgespülte“ (strana 12)
- Kodifikace
 - slovník neologismů OWID
- Lingvistická analýza
 - Slovní druh: podstatné jméno
 - Jmenný rod: mužský²⁵¹
 - Druh tvoření slov: složenina (neologismus je složen z anglických podstatných jmen „shit“ a „storm“)
 - Tvar množného čísla²⁵²: *Shitstorms* (slovo je však většinou užíváno v jednotném čísle)
 - Pragmalingvistika: slovo je citově zabarvené (expresivní), jedná se o pejorativum²⁵³
 - Používání slova: od počátku 2. desetiletí 21. století
 - Význam slova: nekontrolovaná virtuální bouře (vlna) rozhořčení jako reakce na vyjádření většinou známé osoby prostřednictvím rozesílání urážlivých e-mailů či facebookových zpráv
 - Etymologie slova: přejaté slovo z anglického jazyka (anglicismus)
 - Dělení slova: Shit|storm
 - Výslovnost: [ˈʃɪtːstɔːrm]
 - Typ neologismu: nový lexém
 - Typická slovní spojení:
 - ein riesiger Shitstorm
 - einen Shitstorm auslösen
 - sich mit der Gefahr eines Shitstorms auseinandersetzen
 - Produktivita slova pro slovo tvorbu – objevuje se ve složeninách
 - slovo základové²⁵⁴ (etymon)
 - *Internetshitstorm*; *Megashitstorm*
 - slovo určující²⁵⁵
 - *Shitstormattacke*, *Shitstormfalle*, *Shitstormopfer*

²⁵¹ německy *maskulin*

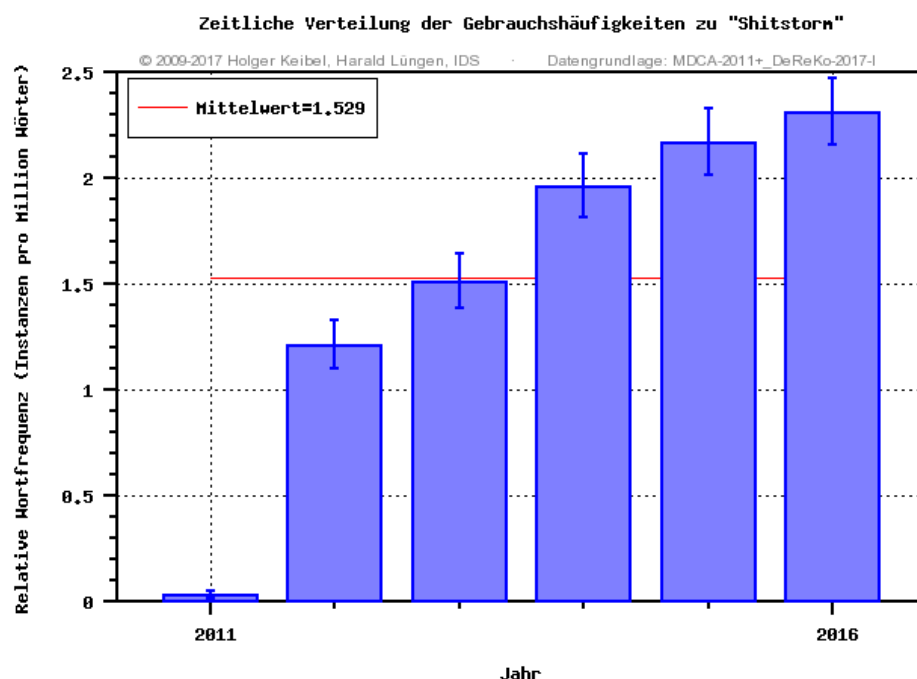
²⁵² německy *Plural*

²⁵³ česky též označení *dysfemismus*

²⁵⁴ německy *Grundwort*

²⁵⁵ německy *Bestimmungswort*

- Vývoj užívání slova v čase:

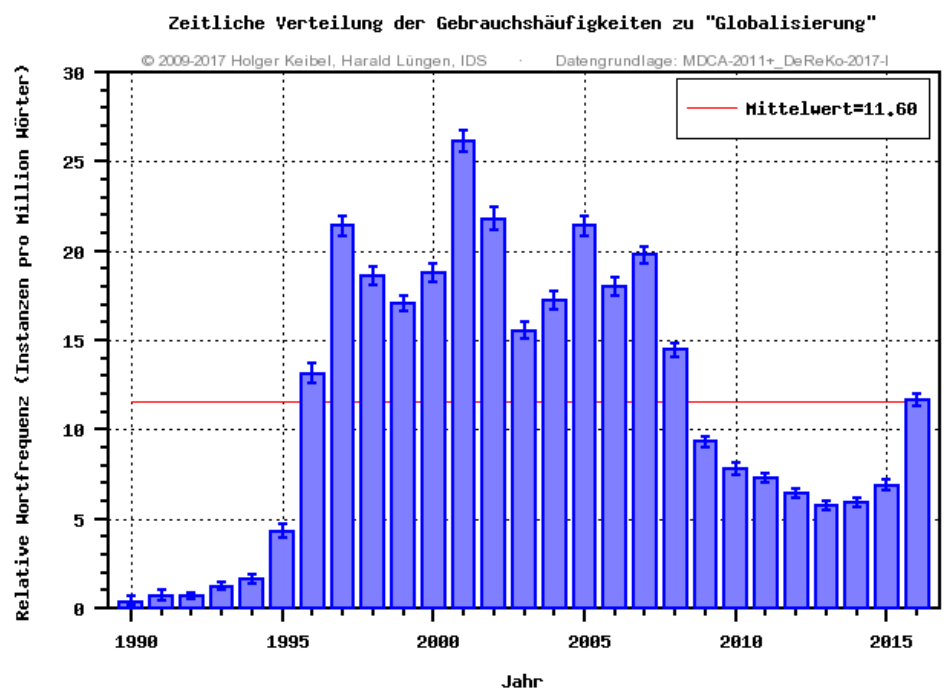
- **Globalisierung**

- Místo výskytu v časopise: článek „Ist es gut, ständig erreichbar zu sein?“ (strana 1)
- Kodifikace
 - slovník neologismů OWID
- Lingvistická analýza
 - Slovní druh: podstatné jméno
 - Jmenný rod: rod ženský
 - slovo je užíváno pouze v jednotném čísle
 - Druh tvoření slov: explicitní derivace²⁵⁶ (odvozování)
 - slovo základové: globalisieren (sloveso)
 - přípona (sufix): -ung
 - Používání slova: od poloviny 90. let 20. století
 - Význam slova: globální propojení hospodářství mnoha zemí²⁵⁷
 - Etymologie slova: slovo přejaté z anglického jazyka; dnes internacionalismus
 - Dělení slova: Glo|ba|li|sie|rung

²⁵⁶ německy *Ableitung; explizite Derivation*

²⁵⁷ německy *globale Verflechtung der Wirtschaft vieler Länder*

- Typ neologismu: nový lexém
- Typická slovní spojení: *die wirtschaftliche Globalisierung; die Globalisierung der Märkte; die Gefahren der Globalisierung*
- Produktivita slova pro slootovbu – objevuje se ve složeninách
 - slovo základové
 - *Wirtschaftsglobalisierung*
 - slovo určující²⁵⁸ (velmi často)
 - *Globalisierungsdebatte, Globalisierungsdruck, Globalisierungsfalle*
- Vývoj užívání slova v čase:

- **Whatsapp**
 - Místo výskytu v časopise: článek „Ist es gut, ständig erreichbar zu sein?“ (strana 1)
 - Kodifikace
 - slovník neologismů OWID
 - Lingvistická analýza
 - Slovní druh: podstatné jméno
 - Jmenný rod: střední

²⁵⁸ německy *Bestimmungswort*

- slovo je většinou užíváno bez členu
- Používání slova: od poloviny 2. desetiletí 21. století
- Slovo užívané v oboru: moderní komunikační technologie, Internet
- Význam slova: služba pro odesílání zpráv pro chytré mobilní telefony²⁵⁹
- Etymologie slova: slovo přejaté z angličtiny
- Dělení slova: Whats|app
- Výslovnost: [ˈvɒts|æp]
- Typ neologismu: nový lexém
- Typická slovní spojení:
 - *Seid ihr bei WhatsApp?*
 - *die Whatsapps beantworten*
- **skypen**
 - Místo výskytu v časopise: článek „Ist es gut, ständig erreichbar zu sein?“ (strana 1)
 - Kodifikace
 - Neuer Wortschatz. Neologismen im Deutschen 2001–2010. Dritte Auflage.
 - slovník neologismů OWID
 - Lingvistická analýza
 - Slovní druh: sloveso (slabé sloveso)²⁶⁰
 - u slova probíhá standardní konjugace (ich skype, du skypst...)
 - Präteritum²⁶¹: skypste
 - Partizip Perfekt²⁶²: geskypst (příčestí minulé se tvoří pomocí slovesa haben)
 - Druh tvoření slov: odvozování (sloveso vzniklo konverzí z podstatné jména Skype)
 - Používání slova: od poloviny 1. desetiletí 21. století
 - Slovo užívané v oboru: moderní komunikační technologie

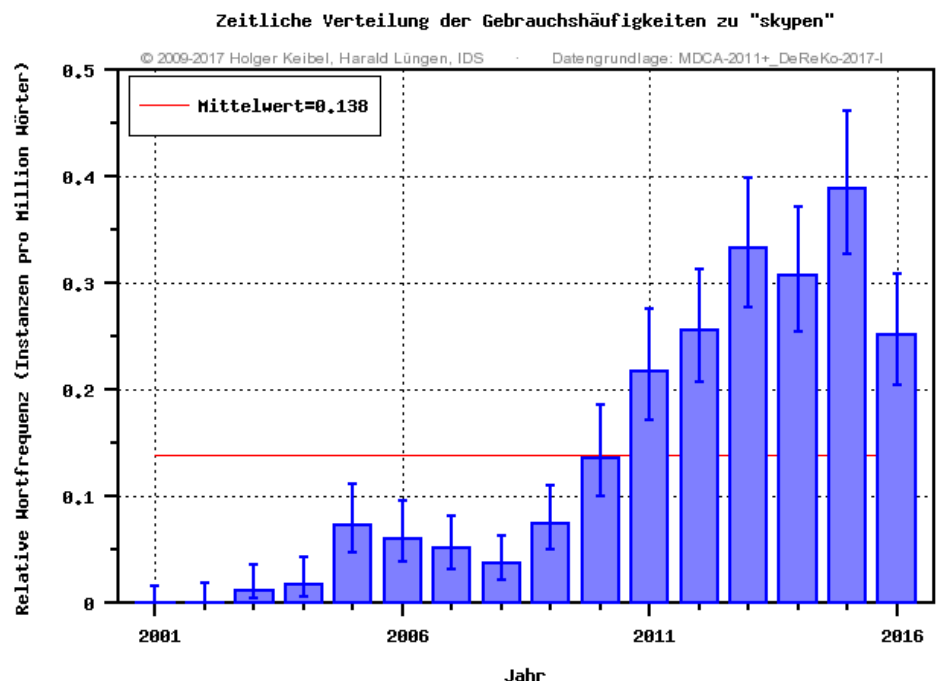
²⁵⁹německy *Sofortnachrichtendienst für Smartphones*

²⁶⁰německy *schwaches Verb*

²⁶¹česky *präteritum*

²⁶²česky *příčestí minulé*

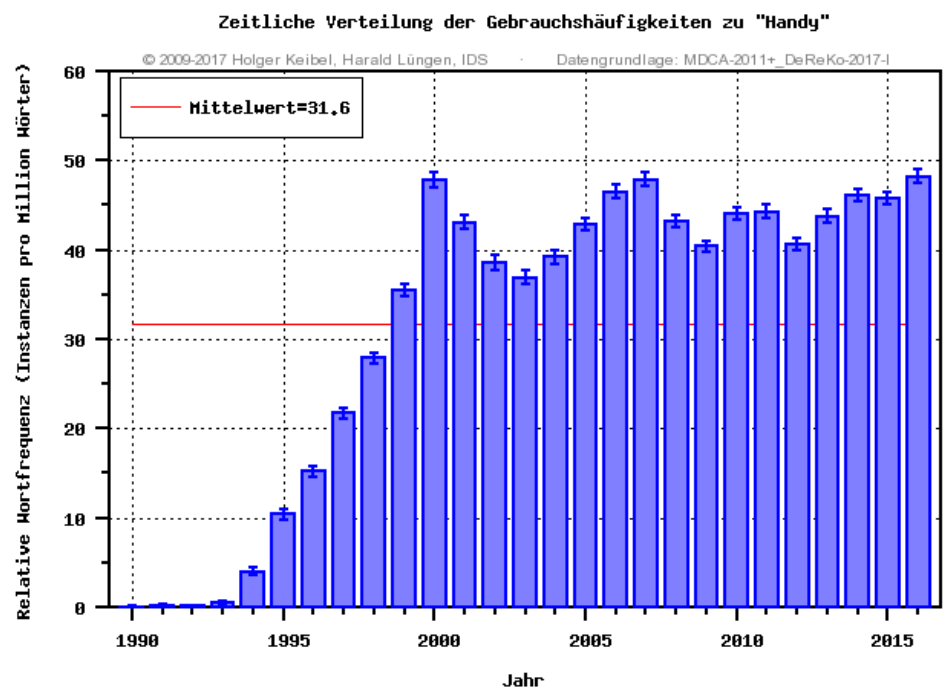
- Význam slova: telefonovat přes Internet (s možností přenosu obrazu)²⁶³
- Etymologie slova: slovo přejaté z angličtiny
- Dělení slova: sky|pen
- Výslovnost: ['skaɪpən]
- Typ neologismu: nový lexém
- Typická slovní spojení: *mit Freunden skypen; per Webcam skypen*
- Synonymní výraz: *voipen*
- Vývoj užívání slova v čase:

- **Handy**
 - Místo výskytu v časopise: článek „Ist es gut, ständig erreichbar zu sein?“ (strana 1) + článek „Eine Frau mit Pfauenrad“ (strana 41)
 - Kodifikace
 - slovník neologismů OWID
 - Lingvistická analýza
 - Slovní druh: podstatné jméno
 - Jmenný rod: střední
 - Množné číslo: *Handys*

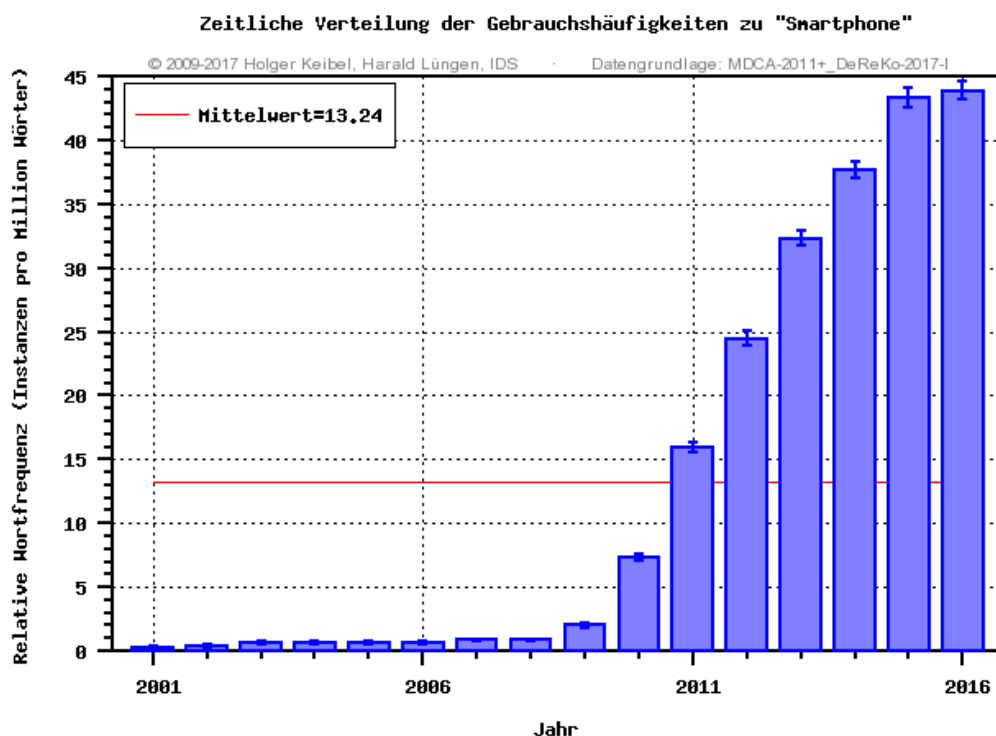
²⁶³ německy *über das Internet (mit Bildübertragung) telefonieren*

- Druh tvoření slov: odvozování (derivate) – slovo vzniklo přidáním sufixu -y k podstatnému jménu „Hand“
- Používání slova: od počátku 90. let 20. století
- Slovo užívané v oboru: moderní komunikační technologie
- Význam slova: mobilní telefon
- Etymologie slova: slovo je označováno jako *pseudoanglicismus*, neboť v anglickém jazyce se pro význam „mobilní telefon“ užívají výrazy *mobile (phone)* či *cellphone*.
- Dělení slova: Han|dy
- Výslovnost: ['hɛndi]
- Typ neologismu: nový lexém
- Typická slovní spojení: *das Handy einschalten; das Handy ausschalten; das Handy aufladen*
- Produktivita slova pro slovtvorbu – objevuje se ve složeninách
 - slovo základové (velmi často)
 - *Kryptohandy, Satellitenhandy*
 - slovo určující (velmi často)
 - *Handyfasten, Handykunde, Handymarkt, Handynetz*
- Vývoj užívání slova v čase:

- **Smartphone**
 - Místo výskytu v časopise: článek „Ist es gut, ständig erreichbar zu sein?“ (strana 1) + článek „Im Bitcoin-Fieber“ (strana 22) + článek „Aixtron: So wird ein Schuh draus“ (strana 29) + článek „Der Ober-Makler“ (strana 32) + článek „Die Informatik der Herrschaft“ (strana 46)
 - Kodifikace
 - Neuer Wortschatz. Neologismen im Deutschen 2001–2010. Dritte Auflage.
 - slovník neologismů OWID
 - Deutsches Neologismenwörterbuch. Neue Wörter und Wortbedeutungen in der Gegenwartssprache.
 - Lingvistická analýza
 - Slovní druh: podstatné jméno
 - Jmenný rod: střední
 - Množné číslo: *Smartphones*
 - Druh tvoření slov: složenina (kompozitum) – neologismus je složen ze 2 anglických slov: z přídavného jména „smart“ a z podstatného jména „phone“
 - Používání slova: od počátku 1. desetiletí 21. století
 - Slovo užívané v oboru: moderní komunikační technologie
 - Význam slova: chytrý mobilní telefon
 - Etymologie slova: slovo přejaté z angličtiny
 - Dělení slova: Smart|phone
 - Výslovnost: [ˈsmɑːtfoːn]
 - Typ neologismu: nový lexém
 - Typická slovní spojení: *der Markt für Smartphones; der Marktanteil bei Smartphones; per Smartphone ein Ticket ordern*
 - Produktivita slova pro slovo tvorbu – objevuje se ve složeninách
 - slovo základové
 - *Edelsmartphone; Apple-Smartphone*
 - slovo určující
 - *Smartphonebetriebssystem; Smartphonennutzer*

- Vývoj užívání slova v čase:

- **Komfortzone**

- Místo výskytu v časopise: článek „Ist es gut, ständig erreichbar zu sein?“ (strana 1)
- Kodifikace
 - Neuer Wortschatz. Neologismen im Deutschen 2001–2010. Dritte Auflage.
 - slovník neologismů OWID
- Lingvistická analýza
 - Slovní druh: podstatné jméno
 - Jmenný rod: ženský
 - Množné číslo: Komfortzonen (slovo je však většinou užíváno pouze v jednotném čísle)
 - Druh tvoření slov: složenina (determinativní kompozitum) – výraz se skládá z podstatných jmen „Komfort“ a „Zone“
 - Používání slova: od počátku 1. desetiletí 21. století
 - Slovo užívané v oboru: životní styl; psychologie

- Význam slova: podmínky, ve kterých se člověk cítí dobře²⁶⁴
- Etymologie slova: slovo přejaté z angličtiny (kalk)
- Dělení slova: Kom|fort|zo|ne
- Typ neologismu: nový význam
- Typická slovní spojení: *die eigene Komfortzone verlassen; sich in der Komfortzone bewegen*

- **E-Auto**

- Místo výskytu v časopise: článek „Utopien für die Stadt“ (strana 4)
- Kodifikace
 - slovník neologismů OWID
- Lingvistická analýza
 - Slovní druh: podstatné jméno
 - Jmenný rod: střední
 - Množné číslo: *E-Autos*
 - Druh tvoření slov: zkratkové slovo²⁶⁵ (slovo vzniklo zkrácením výrazu *Elektroauto*)
 - Používání slova: od počátku 90. let 20. století
 - Slovo užívané v oboru: technika; dopravní prostředky
 - Význam slova: auto na elektrický pohon²⁶⁶
 - Etymologie slova: slovo přejaté z angličtiny
 - Dělení slova: E|-Au|to
 - Typ neologismu: nový lexém
 - Typická slovní spojení: *kleine E-Autos; E-Autos fördern*

- **posten**

- Místo výskytu v časopise: článek „Utopien für Frieden im Nahen Osten.“ (strana 5)
- Kodifikace
 - slovník neologismů OWID
- Lingvistická analýza
 - Slovní druh: sloveso (slabé)

²⁶⁴ německy *Bedingungen, unter denen jemand sich das Leben zu bequem gemacht hat*

²⁶⁵ německy *Kurzwort*

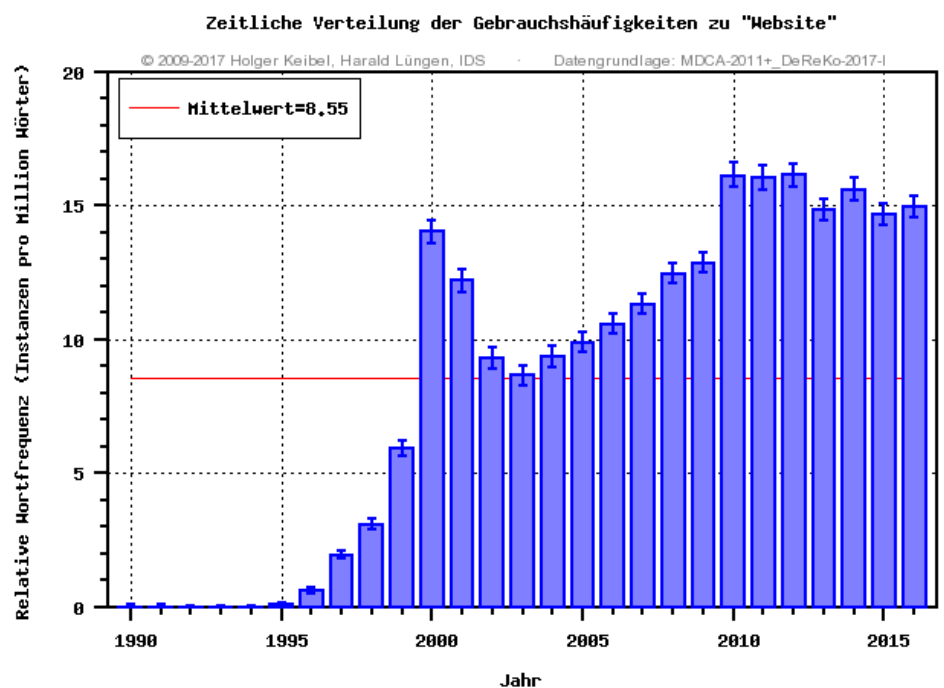
²⁶⁶ německy *Auto mit Elektroantrieb*

- u slova probíhá standardní konjugace (ich poste, du postest)
 - Präteritum: postete
 - Partizip Perfekt²⁶⁷ : gepostet (přičestí minulé se tvoří pomocí slovesa haben)
 - Používání slova: od poloviny 90. let 20. století
 - Slovo užívané v oboru: moderní komunikační technologie, Internet
 - Význam slova: sdílet zprávy či fotografie na sociálních sítích a internetových fórech²⁶⁸
 - Etymologie slova: slovo přejaté z angličtiny
 - Dělení slova: pos|ten
 - Výslovnost: [ˈpoːstən]
 - Typ neologismu: nový lexém
 - Typická slovní spojení: *auf Twitter posten; Fotos in sozialen Netzwerken posten*
 - Syntaktické okolí slova:
 - jemand postet, dass...
 - jemand postet (etwas)
- **Website**
 - Místo výskytu v časopise: článek „Utopien für Frieden im Nahen Osten“ (strana 5) + článek „Der Mann, dem Diktatoren vertrauen.“ (strana 6) + článek „Co.don: Im Knorpelgeschäft“ (strana 29) + článek „Sie geben nicht auf“ (strana 61)
 - Kodifikace
 - slovník neologismů OWID
 - Výskyt v dalších publikacích:
 - Unsere Wörter des Jahrzehnts: 2000 bis 2010 (strana 74)
 - Wörterbuch der Szenensprachen (strana 160, sekce *Computerslang und Cyberspace*)
 - Lingvistická analýza
 - Slovní druh: podstatné jméno
 - Jmenný rod: ženský

²⁶⁷ též *Partizip II*

²⁶⁸ německy *Nachrichten und Fotos in einem Internetforum, einem sozialen Netzwerk veröffentlichen*

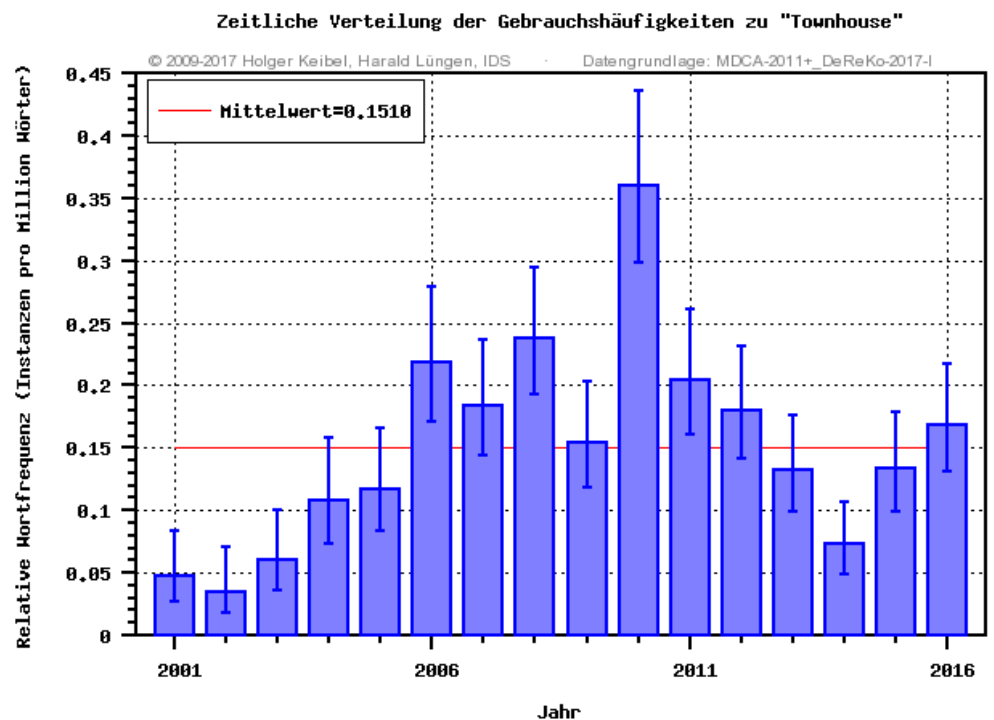
- Množné číslo: *Websites/Websiten*
- alternativní německý výraz: *Webseite*
- Druh tvoření slov: složenina (kompozitum ze 2 anglických podstatných jmen „web“ a „site“)
- Používání slova: od poloviny 90. let 20. století
- Slovo užívané v oboru: internet, komunikační technologie
- Význam slova: webová stránka
- Etymologie slova: slovo přejaté z angličtiny
- Dělení slova: Web|site
- Výslovnost: ['vɛpsaɪt]
- Typ neologismu: nový lexém
- Typická slovní spojení: *eine Website anklicken; eine Website besitzen; eine Website besuchen*
- Vývoj užívání slova v čase:

- **Townhouse**

- Místo výskytu v časopise: článek „Der Mann, dem Diktatoren vertrauen.“ (strana 6)
- Kodifikace
 - Neuer Wortschatz. Neologismen im Deutschen 2001–2010. Dritte Auflage.
 - slovník neologismů OWID

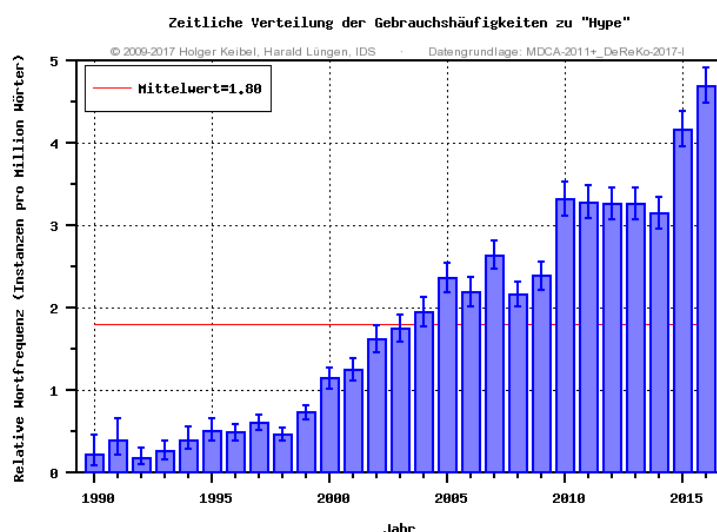
- Lingvistická analýza
 - Slovní druh: podstatné jméno
 - Jmenný rod: střední
 - Množné číslo: *Townhouses*
 - Druh tvoření slov: složenina (kompozitum ze 2 anglických podstatných jmen „town“ a „house“)
 - Používání slova: od poloviny 1. desetiletí 21. století
 - Slovo užívané v oboru: bydlení
 - Význam slova: úzký a hodnotný řadový dům v exponované části velkoměsta²⁶⁹
 - Etymologie slova: slovo přejaté z angličtiny
 - Dělení slova: Town|house
 - Výslovnost: ['taunhaus]
 - Typ neologismu: nový lexém
 - Typická slovní spojení: ein Townhouse bewohnen
 - Vývoj užívání slova v čase:

²⁶⁹ německy *schmales und hohes hochwertiges Reihenhaus in exponierter Lage einer Großstadt*

- **Hype**

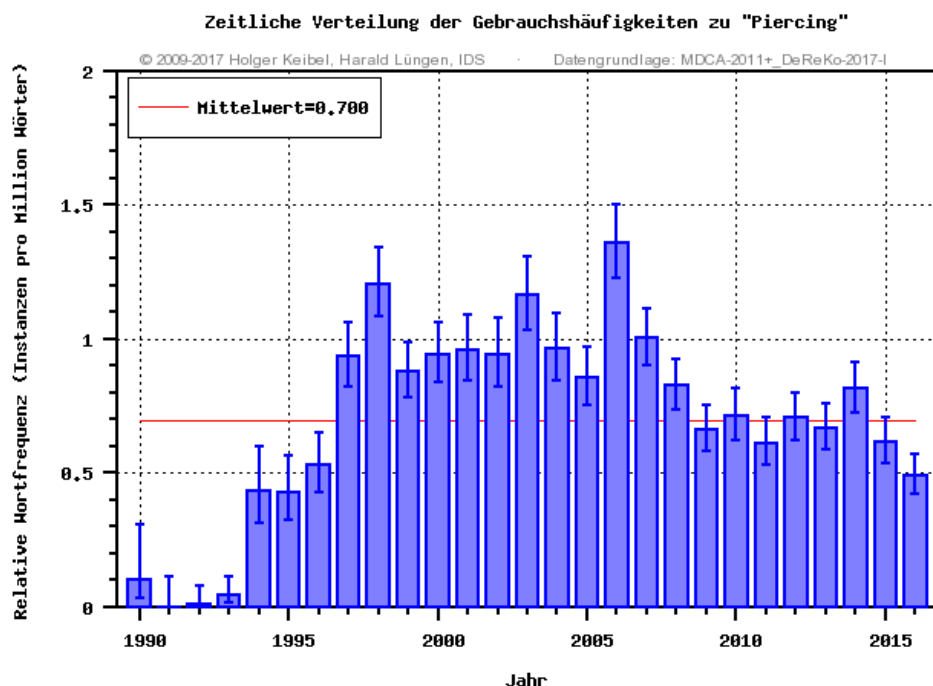
- Místo výskytu v časopise: článek „Hiob, lass gut sein“ (strana 10) + článek „Im Bitcoin-Fieber“ (strana 22) + článek „Bitcoin für Anfänger“ (strana 23) + článek „Deutschland, es wird heiß“ (strana 25) + článek „Künstler, die bleiben“ (strana 30)
- Kodifikace
 - slovník neologismů OWID
- Výskyt v dalších publikacích:
 - Wörterbuch der Szenensprachen (strana 198; sekce *Ausgehen, Abgehen, Abfeiern*)
 - Das neue Trendwörter Lexikon. Das Buch der neuen Wörter. (strana 88)
- Lingvistická analýza
 - Slovní druh: podstatné jméno
 - Jmenný rod: mužský
 - Používání slova: od počátku 90. let 20. století
 - Slovo užívané v oboru: reklama
 - Význam slova: spektakulární, vtíravá reklama²⁷⁰; humbuk
 - Etymologie slova: slovo přejaté z angličtiny
 - Výslovnost: [hɔɪp]
 - Typ neologismu: nový lexém
 - Vývoj užívání slova v čase:

²⁷⁰ německy *spektakuläre, mitreißende Werbung*

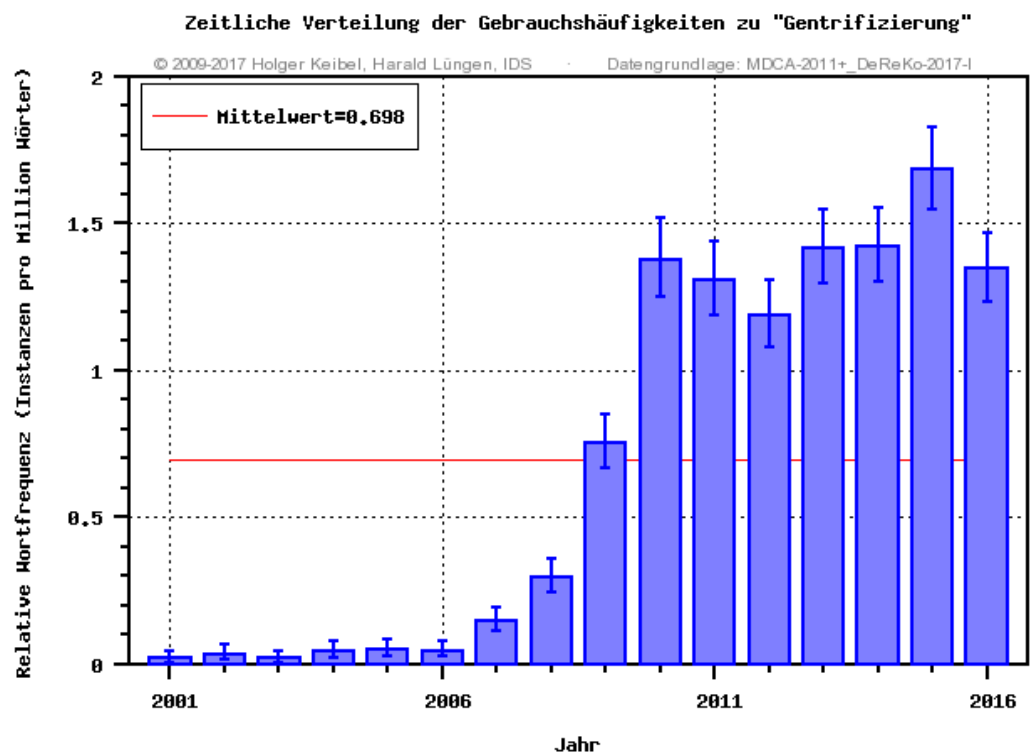
- **Piercing**

- Místo výskytu v časopise: článek „Nur das Eine“ (strana 11)
- Kodifikace
 - slovník neologismů OWID
- Výskyt v dalších publikacích:
 - Wörterbuch der Szenensprachen (strana 105; sekce *Mode, Fashion, Fashionzones*)
- Lingvistická analýza
 - Slovní druh: podstatné jméno
 - Slovo se užívá pouze v jednotném čísle
 - Jmenný rod: střední
 - Používání slova: od poloviny 90. let 20. století
 - Slovo užívané v oboru: móda
 - Význam slova: propíchnutí určité části těla a následné vložení šperku
 - Etymologie slova: slovo přejaté z angličtiny
 - Dělení slova: Pier|cing
 - Výslovnost: [ˈpiːsɪŋ]
 - Typ neologismu: nový lexém
 - Vývoj užívání slova v čase:

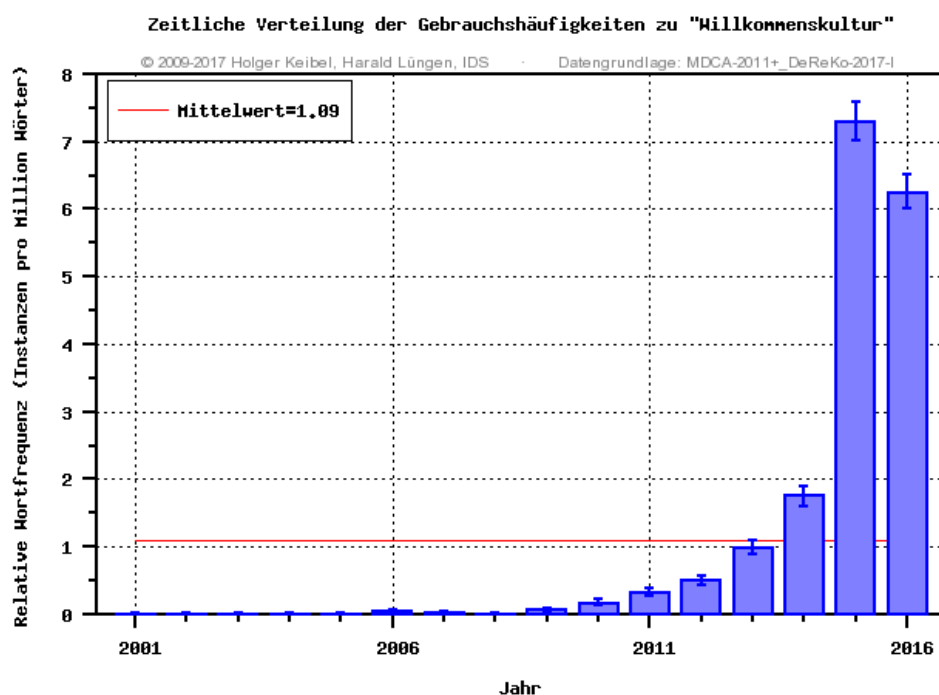
- **Portal**
 - Místo výskytu v časopise: článek „Nur das Eine“ (strana 11)
 - Kodifikace
 - slovník neologismů OWID
 - Výskyt v dalších publikacích:
 - Wörterbuch der Szenensprachen (strana 150; sekce *Computerslang und Cyberspace*)
 - Lingvistická analýza
 - Slovní druh: podstatné jméno
 - Jmenný rod: střední
 - Množné číslo: Portale/Portals
 - Používání slova: od konce 90. let 20. století
 - Slovo užívané v oboru: počítačové technologie, internet
 - Význam slova: hlavní vstupní internetová stránka
 - Etymologie slova: slovo přejaté z latiny
 - Dělení slova: Por|tal
 - Typ neologismu: nový význam
 - Typická slovní spojení:
 - Produktivita slova pro slovotvorbu – objevuje se ve složeninách
 - slovo základové
 - *Nachrichtenportal, Onlineportal, Reiseportal*
 - slovo určující
 - *Portalanbieter, Portalbetreibe*
- **Gentrifizierung**
 - Místo výskytu v časopise: článek „Der Weichgespülte“ (strana 12)
 - Kodifikace
 - Neuer Wortschatz. Neologismen im Deutschen 2001–2010. Dritte Auflage.
 - slovník neologismů OWID
 - Lingvistická analýza
 - Slovní druh: podstatné jméno
 - Jmenný rod: ženský
 - Slovo se užívá pouze v jednotném čísle

- Druh tvoření slov: Odvozování (explicitní derivace) – slovo vzniklo přidáním sufixu -ung k základovému slovu (slovesu) gentrifizieren
- Používání slova: od počátku prvního desetiletí 21. století
- Slovo užívané v oboru: společnost, sociologie
- Význam slova: stárnutí určité části města (sociálně-kulturní změny ve městě)
- Etymologie slova: slovo přejaté z angličtiny
- Dělení slova: Gen|tri|fi|zie|rung
- Výslovnost: [ɡɛnˈtʁifiˌziːrʊŋ, ɡɛnˈtʁiːzɪrʊŋ]
- Typ neologismu: nový lexém
- Typická slovní spojení: *der Prozess der Gentrifizierung; die fortschreitende Gentrifizierung*
- Produktivita slova pro slovtvorbu – objevuje se ve složeninách
 - slovo určující
 - *Gentrifizierungsdebatte, Gentrifizierungsgegner*
- Vývoj užívání slova v čase:

- **Willkommenskultur**

- Místo výskytu v časopise: článek „Der Weichgespülte“ (strana 12)
- Kodifikace
 - slovník neologismů OWID
- Lingvistická analýza
 - Slovní druh: podstatné jméno
 - Jmenný rod: ženský
 - Druh tvoření slov: složenina (determinativní kompozitum)
 - Používání slova: od poloviny 1. desetiletí 21. století
 - Slovo užívané v oboru: kultura
 - Význam slova: pozitivní reakce státu (úřadů) při přijímání přistěhovalců
 - Dělení slova: Will|kom|mens|kul|tur
 - Typ neologismu: nový lexém
 - Typická slovní spojení: *die Willkommenskultur fördern; eine neue Willkommenskultur entwickeln*
 - Vývoj užívání slova v čase:

- **Tunnelblick**

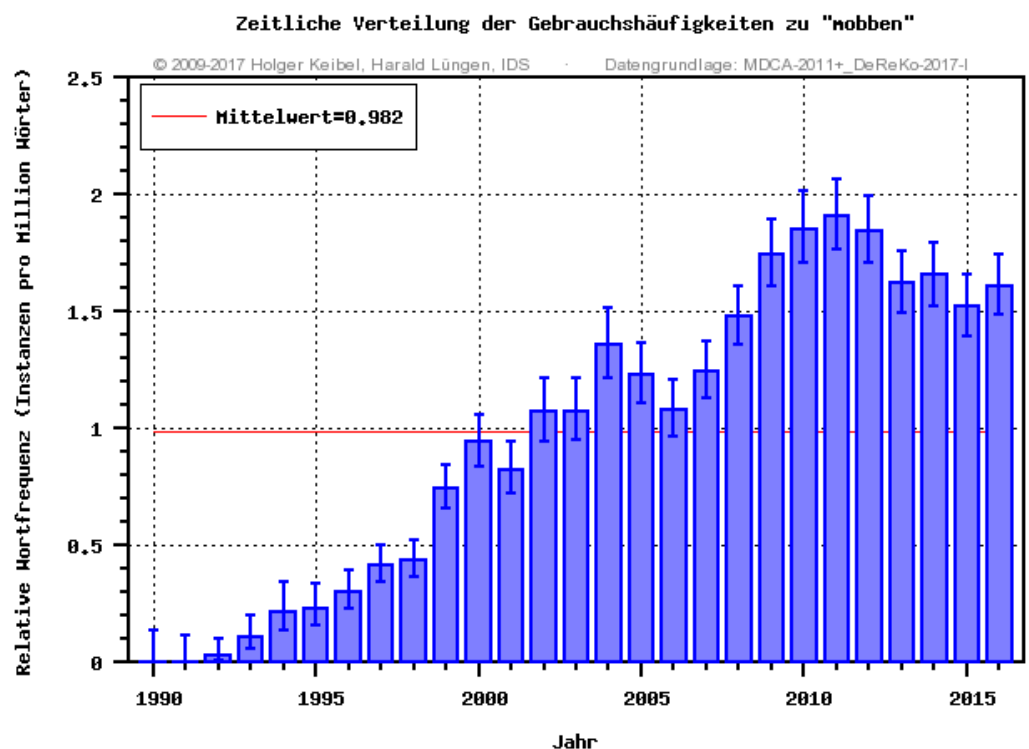
- Místo výskytu v časopise: článek „Die Bühnentiere“ (strana 13)
- Kodifikace
 - Neuer Wortschatz. Neologismen im Deutschen 2001–2010. Dritte Auflage.
 - slovník neologismů OWID
- Lingvistická analýza
 - Slovní druh: podstatné jméno
 - Množné číslo: Tunnelblicke
 - Jmenný rod: mužský (maskulinum)
 - Druh tvoření slov: složenina (determinativní kompozitum) – slovo se skládá z podstatných jmen „Tunnel“ a „Blick“
 - Používání slova: od poloviny 90. let 20. století
 - Slovo užívané v oboru: kognice, psychologie
 - Význam slova: omezené, jednostranné vnímání skutečnosti
 - Etymologie slova: slovo přejaté z angličtiny
 - Dělení slova: Tun|nel|blick
 - Typ neologismu: nový význam
 - Typická slovní spojení: *einen Tunnelblick aufsetzen; einen Tunnelblick entwickeln*

- **mobben**

- Místo výskytu v časopise: článek „Die Bühnentiere“ (strana 14)
- Kodifikace
 - slovník neologismů OWID
- Lingvistická analýza
 - Slovní druh: sloveso
 - u slovesa probíhá standardní konjugace (ich mobbe, du mobbst,...)
 - Präteritum: mobbte
 - Partizip Perfekt: gemobbt (s pomocným slovesem haben)
 - u slovesa lze vytvořit trpný rod²⁷¹
 - Používání slova: od počátku 90. let 20. století

²⁷¹ německy *Passiv*

- Slovo užívané v oboru: zaměstnání, kolektiv
- Význam slova: šikanovat
- Etymologie slova: jedná se o pseudoanglicismus – v angličtině se pro výraz „šikanovat“ používá slovo „to bully“. Význam slovesa „to mob“ v anglickém jazyce je „někoho přepadnout“.
- Dělení slova: mob|ben
- Typ neologismu: nový lexém
- Typická slovní spojení: *den Kollegen aus dem Job mobben; von Kollegen gemobbt werden*
- Syntaktické okolí slova: *jemand mobbt (jemanden)*
- Synonymní výraz: *schikanieren*
- Produktivita slova pro slovotvorbu
 - slova odvozená přidáním sufixu²⁷²; se změnou slovního druhu
 - *Mobber*
 - slova odvozená přidáním prefixu²⁷³
 - *rausmobben; wegmobben*
- Vývoj užívání slova v čase:

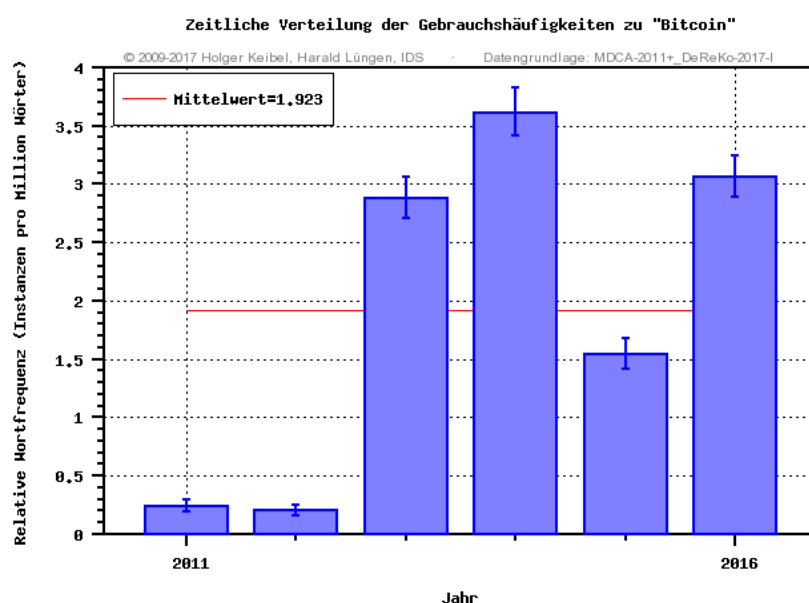

²⁷² německy *Suffixderivation*

²⁷³ německy *Präfixderivation*

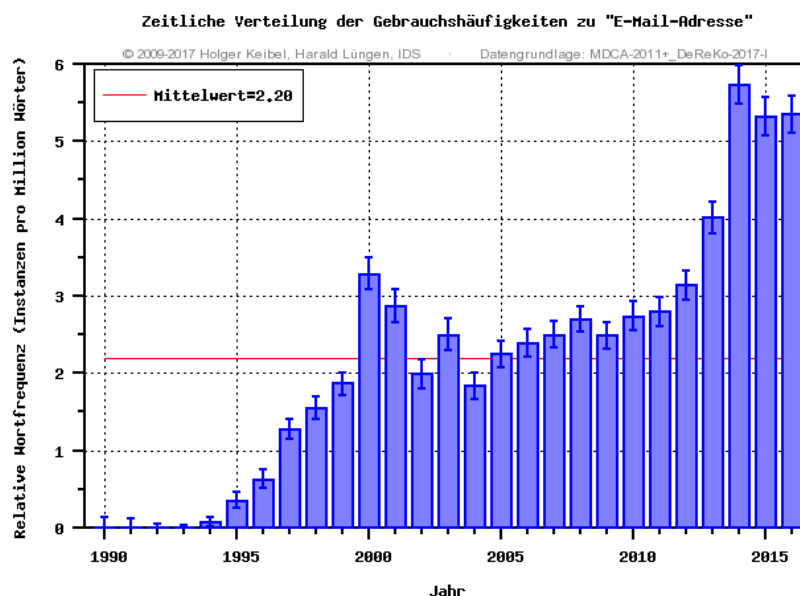
- **Bitcoin**

- Místo výskytu v časopise: článek „Boom, boom, boom!“ (strana 21) + článek „Im Bitcoin-Fieber“ (strana 22) + článek „Bitcoin für Anfänger“ (strana 23)
- Kodifikace
 - slovník neologismů OWID
- Lingvistická analýza
 - Slovní druh: podstatné jméno
 - Jmenný rod: mužský i ženský (*der* oder *die Bitcoin*)
 - Množné číslo: *Bitcoins* nebo *Bitcoin*
 - Druh tvoření slov: složenina (slovo je přejaté z anglických podstatných jmen „bit“ a „coin“)
 - Používání slova: od počátku 2. desetiletí 21. století
 - Slovo užívané v oboru: finančníctví, měny
 - Význam slova: virtuální platební (směnný) prostředek; kryptoměna
 - Etymologie slova: slovo přejaté z angličtiny
 - Dělení slova: Bit|coin
 - Výslovnost: **[ˈbɪtkɔɪn]**
 - Typ neologismu: nový lexém
 - Typická slovní spojení: *mit Bitcoin bezahlen; Bitcoins fördern*
 - Produktivita slova pro slovo tvorbu – objevuje se ve složeninách
 - Vývoj užívání slova v čase:

- **E-Mail-Adresse**

- Místo výskytu v časopise: článek „Bitcoin für Anfänger“ (strana 23)
- Kodifikace
 - slovník neologismů OWID
- Výskyt v dalších publikacích:
 - Wörterbuch der Szenensprachen (strana 132; sekce *Computerslang und Cyberspace*)
- Lingvistická analýza
 - Slovní druh: podstatné jméno
 - Jmenný rod: ženský
 - Množné číslo: E-Mail-Adressen
 - Druh tvoření slov: složenina (determinativní kompozitum)
 - Používání slova: od poloviny 90. let 20. století
 - Slovo užívané v oboru: komunikační technologie, Internet
 - Význam slova: e-mailová adresa; tj. adresa, pomocí které je možno komunikovat s ostatnímu uživateli na Internetu
 - Etymologie slova: slovo přejaté z angličtiny
 - Dělení slova: E-Mail-|Ad|res|se
 - Výslovnost: ['i:mɛɪl|adresə]
 - Typ neologismu: nový lexém
 - Typická slovní spojení: *eine E-Mail-Adresse einrichten; die E-Mail-Adresse angeben*
 - Vývoj užívání slova v čase:

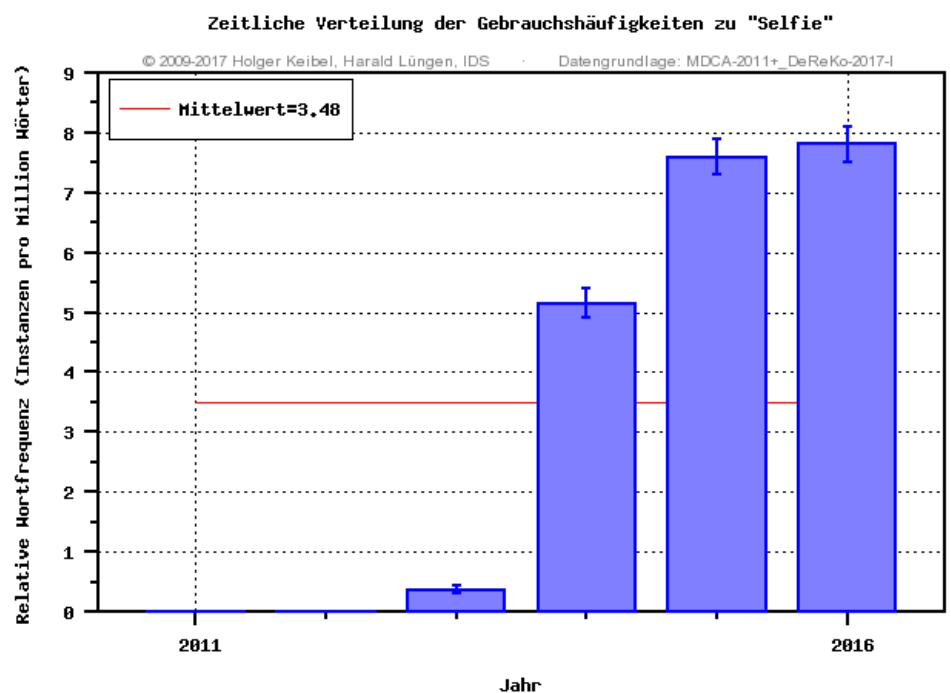
- **virtuell**

- Místo výskytu v časopise: článek „Bitcoin für Anfänger“ (strana 23) + článek „Das ist viel zu riskant“ (strana 24)
- Kodifikace
 - slovník neologismů OWID
- Lingvistická analýza
 - Slovní druh: přídavné jméno
 - slovo lze skloňovat i stupňovat (virtueller; virtuellste)
 - Druh tvoření slov: odvozování (ke konfixu *virtu-* byl přidán sufix *-ell*)
 - Používání slova: od počátku 90. let 20. století
 - Slovo užívané v oboru: počítače, Internet
 - Význam slova: virtuální, tj. jev nikoliv skutečný, nýbrž pouze simulovaný počítačem
 - Dělení slova: vir | tu | ell
 - Typ neologismu: nový význam
 - Typická slovní spojení: *die virtuelle Realität; die virtuelle Welt des Cyberspace*

- **Selfie**

- Místo výskytu v časopise: článek „Sechs Meister, deren Werke überleben“ (strana 31)
- Kodifikace
 - slovník neologismů OWID
- Lingvistická analýza
 - Slovní druh: podstatné jméno
 - Jmenný rod: střední
 - Množné číslo: Selfies
 - Používání slova: od roku 2013
 - Slovo užívané v oboru: moderní komunikační technologie, sociální sítě
 - Význam slova: autoportrét (jedné či více osob) pořízený nejčastěji pomocí mobilního telefonu, často určený pro sdílení na sociálních sítích

- Etymologie slova: slovo přejaté z angličtiny
- Dělení slova: Sel|fie
- Výslovnost: [ˈsɛfi]
- Typ neologismu: nový lexém
- Typická slovní spojení: ein Selfie schießen; das Selfie posten; das Selfie hochladen
- Produktivita slova pro slovotvorbu – objevuje se ve složeninách
 - slovo základové
 - Gruppenselfie; Handyselfie; Nacktselkie
- Vývoj užívání slova v čase:

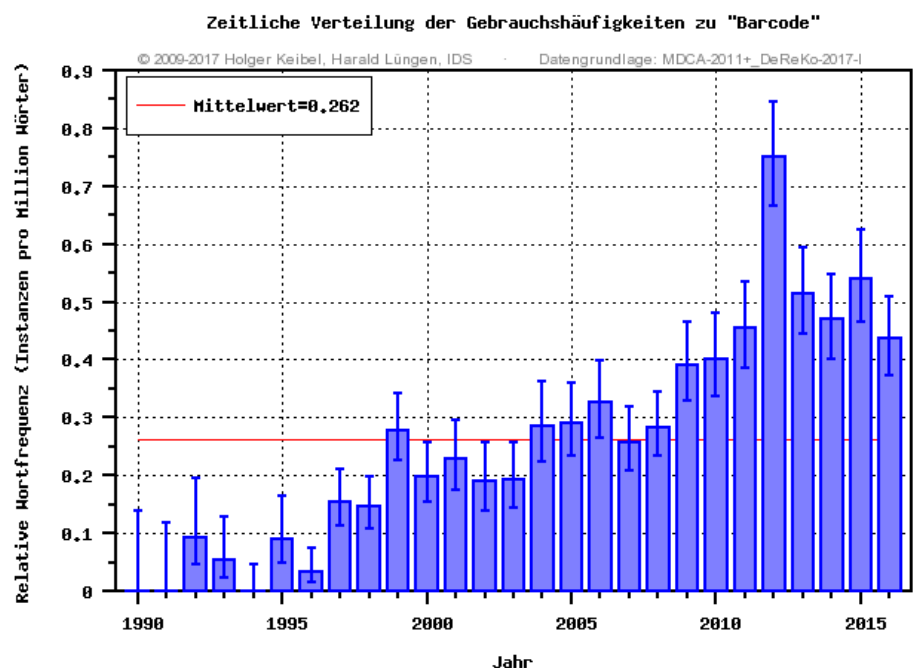

- IT
 - Místo výskytu v časopise: článek „Der Ober-Makler“ (strana 32)
 - Kodifikace
 - slovník neologismů OWID
 - Lingvistická analýza
 - Slovní druh: podstatné jméno
 - Jmenný rod: ženský
 - slovo se užívá pouze v jednotném čísle
 - Druh tvoření slov: zkratkové slovo (zkratka z anglického slova „information technology“)
 - Používání slova: od počátku 90. let 20. století

- Slovo užívané v oboru: počítače, moderní komunikační technologie
- Význam slova: informační technologie
- Etymologie slova: slovo přejaté z angličtiny
- Výslovnost: [ˈɪtɪː]
- Typ neologismu: nový lexém
- Typická slovní spojení: *die Bedeutung der IT; IT entwickeln*
- Produktivita slova pro slovo tvorbu – objevuje se ve složeninách
 - slovo základové
 - *Unternehmens-IT*
 - slovo určující
 - *IT-Firma, IT-Markt, IT-Spezialist*
- **Fingerfood**
 - Místo výskytu v časopise: článek „Knabberzeit“ (strana 38)
 - Kodifikace
 - slovník neologismů OWID
 - Lingvistická analýza
 - Slovní druh: podstatné jméno
 - Jmenný rod: střední
 - slovo je většinou používáno bez členu
 - slovo se užívá pouze v jednotném čísle
 - Druh tvoření slov: složenina (slovo je složeno ze 2 anglických podstatných jmen „finger“ a „food“)
 - Používání slova: od poloviny 90. let 20. století
 - Slovo užívané v oboru: jídlo, gastronomie
 - Význam slova: jednohubky
 - Etymologie slova: slovo přejaté z angličtiny
 - Dělení slova: Fin|ger|food
 - Výslovnost: [ˈfɪŋgɐfuːt]
 - Typ neologismu: nový lexém
 - Typická slovní spojení: *Fingerfood servieren; delikates Fingerfood*
 - Alternativní německý výraz: *Häppchen*
 - Produktivita slova pro slovo tvorbu – objevuje se ve složeninách
 - Vývoj užívání slova v čase:

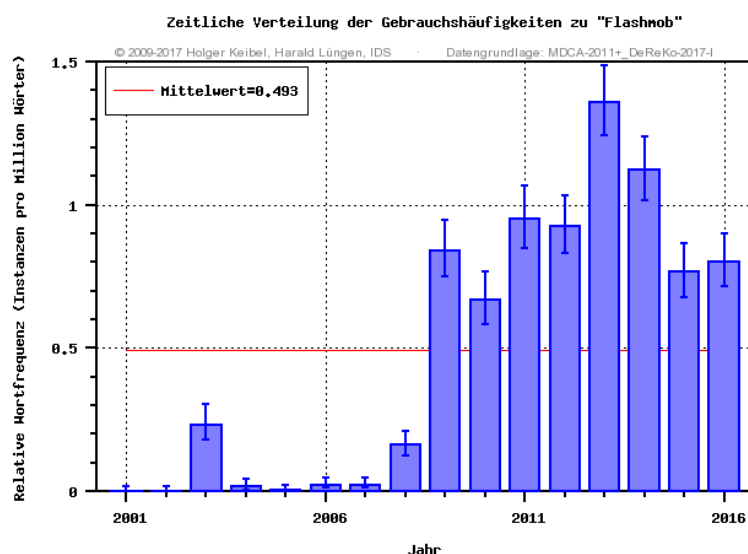
- **Barcode**

- Místo výskytu v časopise: „Die Informatik der Herrschaft“ (strana 46)
- Kodifikace
 - slovník neologismů OWID
- Lingvistická analýza
 - Slovní druh: podstatné jméno
 - Jmenný rod: mužský
 - Množné číslo: Barcodes
 - Používání slova: od počátku 90. let 20. století
 - Slovo užívané v oboru: moderní technologie; počítače
 - Význam slova: čárový kód
 - Alternativní německý výraz: *Strichcode*
 - Etymologie slova: slovo přejaté z angličtiny
 - Dělení slova: Bar | code
 - Výslovnost: ['bɑ:ʁko:t]
 - Typ neologismu: nový lexém
 - Typická slovní spojení: *maschinenlesbare Barcodes; den Barcode einlesen*
 - Produktivita slova pro slovtvorbu – objevuje se ve složeninách
 - slovo určující
 - *Barcodeetikett, Barcodelesegerät*
 - Vývoj užívání slova v čase:

- **Flashmob**

- Místo výskytu v časopise: článek „Die Informatik der Herrschaft“ (strana 46)
- Kodifikace
 - Neuer Wortschatz. Neologismen im Deutschen 2001–2010. Dritte Auflage.
 - slovník neologismů OWID
- Lingvistická analýza
 - Slovní druh: podstatné jméno
 - Jmenný rod: mužský
 - Množné číslo: Flashmobs
 - Druh tvoření slov: složenina (skládá se ze 2 anglických slov „flash“ a „mob“)
 - Používání slova: od roku 2003
 - Slovo užívané v oboru: sociologie, společnost
 - Význam slova: spontánní setkání lidí a provozování nesmyslných aktivit na určitém místě za účelem upoutání pozornosti okolí
 - Etymologie slova: slovo přejaté z angličtiny
 - Dělení slova: Flash|mob
 - Výslovnost: [ˈflaʃmɒp]
 - Typ neologismu: nový lexém
 - Typická slovní spojení: *sich an einem Flashmob beteiligen; sich zu einem Flashmob verabreden*
 - Vývoj užívání slova v čase:

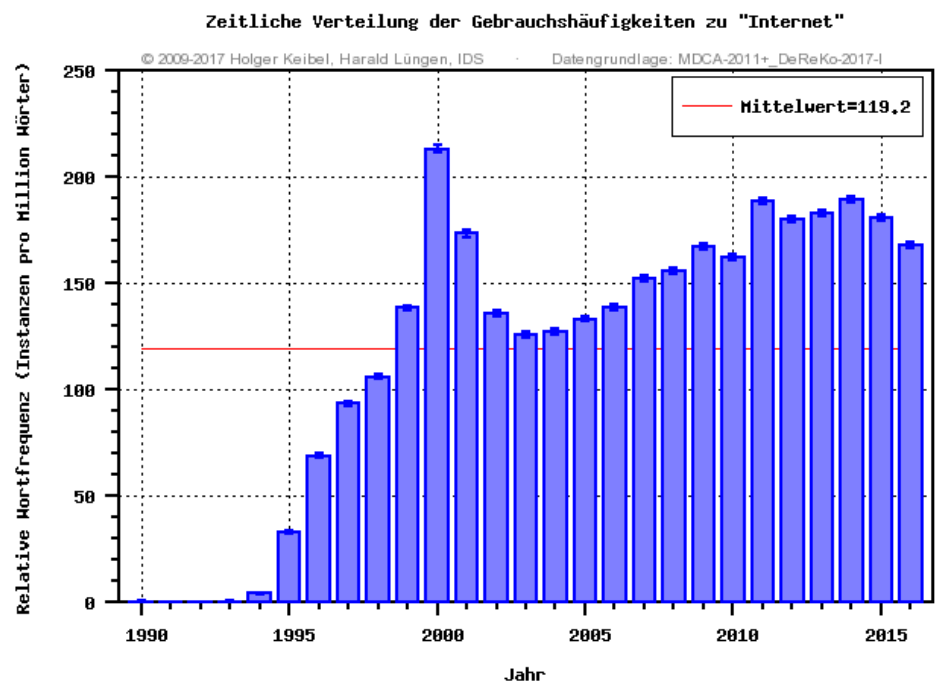
- **Follower**

- Místo výskytu v časopise: článek „Altersgenosse Kurz“ (strana 53)
- Kodifikace
 - Neuer Wortschatz. Neologismen im Deutschen 2001–2010. Dritte Auflage.
 - slovník neologismů OWID
- Lingvistická analýza
 - Slovní druh: podstatné jméno
 - Jmenný rod: mužský
 - Množné číslo: Follower/Followers
 - Používání slova: od konce 1. desetiletí 21. století
 - Slovo užívané v oboru: moderní komunikační technologie, sociální sítě
 - Význam slova: sledující, tj. odběratel příspěvků (zpráv a sdělení) určitého uživatele či společnosti na sociálních sítích
 - Etymologie slova: slovo přejaté z angličtiny
 - Dělení slova: Fol|lo|w|er
 - Výslovnost: [ˈfɔlɔːɐ]
 - Typ neologismu: nový lexém
 - Typická slovní spojení: *der Sänger hat über elf Millionen Follower; die Zahl der Follower*

- **Internet**

- Místo výskytu v časopise: článek „Altersgenosse Kurz“ (strana 53) + článek „Über alltägliche Lügen“ (strana 78)
- Kodifikace
 - Neuer Wortschatz. Neologismen im Deutschen 2001–2010. Dritte Auflage.
 - slovník neologismů OWID
- Lingvistická analýza
 - Slovní druh: podstatné jméno
 - Jmenný rod: střední
 - slovo se užívá pouze v jednotném čísle
 - Používání slova: od poloviny 90. let 20. století

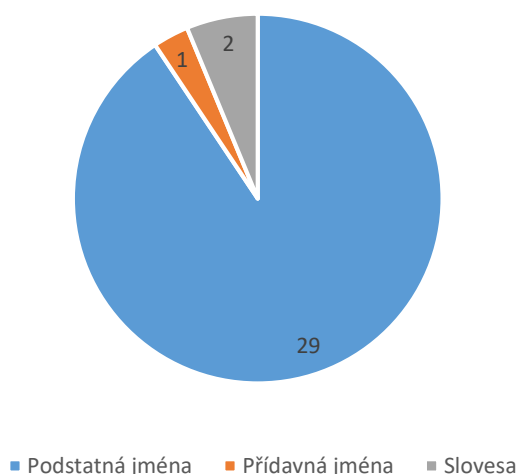
- Slovo užívané v oboru: informační technologie; počítače
- Význam slova: celosvětová počítačová síť, která je určená ke komunikaci a sdílení informací
- Etymologie slova: slovo přejaté z angličtiny
- Dělení slova: In|ter|net
- Typ neologismu: nový lexém
- Typická slovní spojení: *im Internet surfen; Angebote ins Internet stellen*
- Vývoj užívání slova v čase:

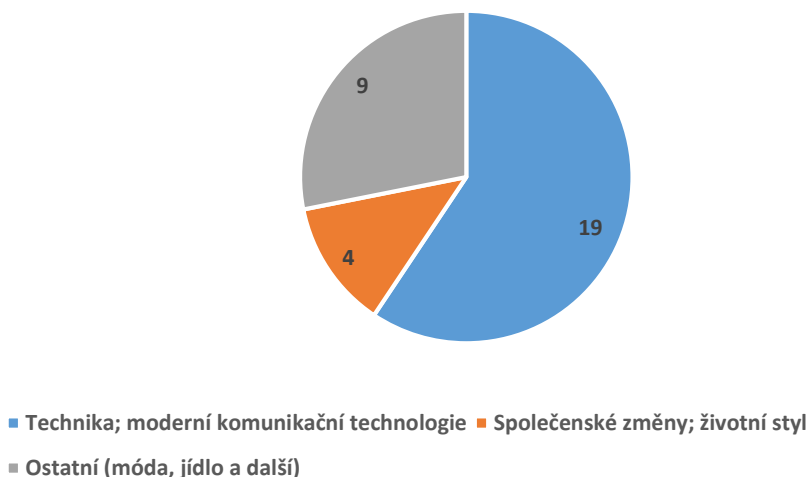
10.2. Zhodnocení získaných dat

Většina ze slov klasifikovaných jako neologismus, plných 94 %, jsou podstatná jména. Mezi další slovní druhy identifikovaných neologismů patří slovesa a přídavná jména. Neologismy tvoří často kompozita, případně slova odvozená. Převažující část neologismů jsou slova přejatá z angličtiny, u převážné většiny slov je výslovnost shodná s původním anglickým slovem. Podstatná jména tvoří většinou také množné číslo, u některých neologismů existuje pro množné číslo více kodifikovaných tvarů. Ze sémantického hlediska tvoří neologismy z oboru techniky (moderní komunikační technologie, počítačové technologie, Internet) nadpoloviční většinu všech identifikovaných neologismů.

Graf rozložení slovních druhů

Graf rozložení sémantických okruhů

11. Závěr

V teoretické části se práce nejdříve zabývá vymezením pojmu *neologismus* a zkoumá jeho role v německé slovní zásobě. V souvislosti s neologismy jsou rozebírány změny ve slovní zásobě jako například procesy archaizace slov či přesunu slov z periferie do jádra slovní zásoby a naopak. Ze hlediska synchronního studia německého jazyka se práce zabývá rovněž strukturou a významem slov. Významnou součástí teoretické práce je i studium slov přejatých, jež se velmi často stávají neologismy, což dokazuje i praktická část této práce. V teoretické části jsou dále rozebírány příčiny přejímání cizích slov do německé slovní zásoby a možnosti jejich začlenění. Studovány jsou formy přejímání cizích slov, stejně jako jejich funkce v německém jazyce. Pozornost je věnována také anglicismům jako důležitému typu přejatých slov. V souvislosti s neologismy a přejatými slovy je německý jazyk studován rovněž z diachronního hlediska, rozebírán je vývoj jazyka a přejímání cizích slov v jednotlivých historických etapách. Zvláštní důraz je v teoretické části kladen na ovlivňování německého jazyka angličtinou, studovány jsou i vývojové tendence německého jazyka po 2. světové válce.

V praktické části se práce zabývá výskytem neologismů v německých publicistických textech, konkrétně jejich výskytem v článcích německého časopisu *Die Zeit*. Slova, u nichž existuje určitá pravděpodobnost, že se jedná o neologismy, jsou ověřována ve třech slovnících neologismů. Při výskytu daného slova alespoň v jednom ze slovníků je takové slovo klasifikováno jako neologismus. U slova je následně provedena lingvistická analýza, kdy je slovo zkoumáno z morfologického, sémantického, syntaktického či fonetického hlediska. Zkoumána je také doba prvního výskytu daného neologismu. Podrobnost lingvistické analýzy se u jednotlivých neologismů liší v závislosti na míře ověřitelnosti daných informací. U vybraných neologismů je k dispozici i graf používání neologismu v čase.

Stanovená hypotéza, že většinu slov klasifikovaných jako neologismy budou tvořit podstatná jména, se potvrdila. Podstatná jména tvořila 94% všech nalezených podstatných jmen. Také hypotéza, že většina z nalezených neologismů budou slova přejatá z angličtiny, byla potvrzena. Téměř všechna slova, která byla klasifikována jako neologismy, jsou slova přejatá z anglického jazyka. Z morfologického hlediska se často jedná o slova vzniklá skládáním (kompozita). U obou sloves klasifikovaných jako neologismus probíhá standardní konjugace. Ze sémantického hlediska se význam mnoha neologismů týká

moderních komunikačních technologií či techniky obecně, celkem se jednalo o 56% neologismů. Další neologismy spadají do oborů změny ve společnosti (psychologie a sociologie), móda a jídlo. Ve zkoumaných textech bylo celkem nalezeno a analyzováno 32 neologismů, přičemž některé z nich se objevovaly ve více textech. Celkový součet výskytů všech slov, jež byla klasifikována jako neologismus, činí 47. Zkoumané texty obsahovaly přibližně 100 tisíc slov, slova klasifikovaná jako neologismus činí tedy pouhých 0,47 promile všech zkoumaných slov.

12. Résumé

Im theoretischen Teil beschäftigt sich die Arbeit zunächst mit der Definition von *Neologismen* und untersucht ihre Rollen im deutschen Wortschatz. Im Zusammenhang mit Neologismen werden Veränderungen in dem Wortschatz diskutiert, wie zum Beispiel Prozesse der Archaisierung von Wörtern oder die Bewegung der Wörter aus der Peripherie in den Kern des Wortschatzes und umgekehrt. Im Bezug auf das synchrone Studium der deutschen Sprache beschäftigt sich die Arbeit auch mit der Struktur und Bedeutung von Wörtern. Ein wichtiger Teil der theoretischen Arbeit ist auch das Studium der Lehnwörter, die sehr oft zu Neologismen werden, wie der praktische Teil dieser Arbeit zeigt. Im theoretischen Teil werden die Gründe für die Aufnahme von Fremdwörtern in den deutschen Wortschatz und die Möglichkeit ihrer Aufnahme weiter analysiert. Aufmerksamkeit wird auch den Anglizismen als einer wichtigen Gruppe von den Lehnwörtern gewidmet. Im Zusammenhang mit Neologismen und Lehnwörtern wird die deutsche Sprache auch unter diachronen Gesichtspunkten untersucht und die Entwicklung der Sprache und die Akzeptanz von Fremdwörtern in den einzelnen historischen Epochen analysiert. Besonderer Akzent wird in dem theoretischen Teil auf den Einfluss der englischen Sprache auf das Deutsche gelegt, wobei auch die Entwicklungstendenzen der deutschen Sprache nach dem Zweiten Weltkrieg untersucht werden.

Im praktischen Teil behandelt die Arbeit das Vorkommen von Neologismen in deutschen journalistischen Texten, und zwar ihr Vorkommen in den Artikeln der deutschen Zeitschrift *Die Zeit*. Wörter mit einer gewissen Wahrscheinlichkeit, Neologismen zu sein, werden in drei Neologismenwörterbüchern verifiziert. Wenn ein bestimmtes Wort in mindestens einem der Wörterbücher vorkommt, wird ein solches Wort als Neologismus klassifiziert. Dann folgt die linguistische Analyse des Wortes, in der das Wort aus morphologischen, semantischen, syntaktischen oder phonetischen Gesichtspunkten betrachtet wird. Der Zeitpunkt des ersten Vorkommens des Neologismus wird ebenfalls untersucht. Im Falle ausgewählter Neologismen gibt es eine grafische Darstellung der Verwendung von Neologismen im Zeitverlauf.

Die etablierte Hypothese, dass die meisten der als Neologismen klassifizierten Wörter Nomen (Substantive) sind, wurde bestätigt. Eine weitere Hypothese, dass die meisten der gefundenen Neologismen Wörter aus dem Englischen wären, wurde auch bestätigt. Fast alle Wörter, die als Neologismen klassifiziert wurden, sind Lehnwörter aus der englischen

Sprache. Aus morphologischer Sicht sind es oft Wörter, die durch Zusammensetzung (Komposition) gebildet werden. Aus dem semantischen Standpunkt gesehen betrifft die Bedeutung vieler Neologismen moderne Kommunikationstechnologien. Andere Neologismen fallen in die Bereiche der Veränderung der Gesellschaft (Psychologie und Soziologie), Mode und Essen. In den untersuchten Texten wurden 32 Neologismen gefunden und analysiert, von denen einige in mehreren Texten erschienen. Die Summe der Vorkommen aller Wörter, die als Neologismen klassifiziert wurden, beträgt 47. Die untersuchten Texte enthielten etwa 100.000 Wörter, so dass die als Neologismus klassifizierten Wörter nur 0,47 Promilles aller untersuchten Wörter ergeben.

13. Seznam použitých informačních zdrojů

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

DUDEN REDAKTION. *Duden - Unsere Wörter des Jahrzehnts: 2000 bis 2010*. Mannheim: DUDEN. 2011.

DUDEN. *Das Aussprachewörterbuch: Betonung und Aussprache von über 132.000 Wörtern und Namen*. Mannheim: DUDEN. 2005.

ERNST, Peter. *Deutsche Sprachgeschichte. 2. Auflage*. Stuttgart: UTB. 2012.

GLÜCK, Helmut. *Metzler Lexikon Sprache. 2. überarbeitete und erweiterte Auflage*. Stuttgart, Weimar: Metzler. 2000.

KRISCHKE, Wolfgang. *Was heißt hier Deutsch? Kleine Geschichte der deutschen Sprache*. München: C. H. Beck. 2009.

LINGEA. *NĚMECKO-ČESKÝ, ČESKO-NĚMECKÝ VELKÝ SLOVNÍK*. 2. vydání. Praha: Lingea. 2016.

LOSKANT, Sebastian. *Das neue Trendwörter Lexikon. Das Buch der neuen Wörter*. München: Bertelsmann Lexikon Institut. 1998.

QUASTHOFF, Uwe et al. *Deutsches Neologismenwörterbuch. Neue Wörter und Wortbedeutungen in der Gegenwartssprache*. Berlín: DE GRUYTER. 2007.

SCHARNHORST, Jürgen (Hrsg.): *Sprachkultur und Lexikographie. Von der Forschung zur Nutzung von Wörterbüchern*. Frankfurt am Main: Lang. 2004.

SCHIPPAN, Thea. *Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache*. Niemeyer. 1993.

STEFFENS, Doris a AL-WADI, Doris. *Neuer Wortschatz. Neologismen im Deutschen 2001-2010. Dritte Auflage*. Mannheim: Institut für Deutsche Sprache. 2015.

UHROVÁ, Eva. *Grundlagen der deutschen Lexikologie*. Brno: Masarykova univerzita. 1996.

VON SCHÖNAICH, Christoph Otto. *Die ganze Aesthetik in einer Nuss oder neologisches Worterbuch*. Kraus. 1968.

WANZECK, Christiane. *Lexikologie: Beschreibung Von Wort Und Wortschatz Im Deutschen*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht. 2010.

WEGERA, Klaus-Peter a WALDENBERGER, Sandra. *Deutsch diachron: eine Einführung in den Sprachwandel des Deutschen*. Berlin: Erich Schimdt Verlag. 2012.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY (ZDROJOVÉ TEXTY) V PRAKTICKÉ ČÁSTI

Die Zeit. Číslo 01/2018. Hamburg: Die Zeit Verlagsgruppe. 28. 12. 2017. /časopis/

ELEKTRONICKÉ ZDROJE UŽITÉ V TEORETICKÉ ČÁSTI

Neologismus auf DUDEN [online]. DUDEN. [cit. 20.5.2018] Dostupné z URL:

<https://www.duden.de/rechtschreibung/Neologismus>

Angebote von der Deutschen Bahn [online]. Deutsche Bahn. [cit. 22.5.2018] Dostupné z URL:

<https://www.bahn.de/p/view/angebot/index.shtml>

ELEKTRONICKÉ ZDROJE UŽITÉ V PRAKTICKÉ ČÁSTI

Marken & Produkte [online]. DIE ZEIT. [cit. 1.6.2018] Dostupné z URL:

<https://www.zeit-verlagsgruppe.de/marken-und-produkte>

Heslo *E-Mail-Fasten* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 1.7.2018] Dostupné z URL:

<https://www.owid.de/artikel/404100>

Heslo *Work-Life-Balance* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 2.7.2018] Dostupné z URL:

<https://www.owid.de/artikel/401042>

Graf vývoje užívání slova v čase pro heslo *Work-Life-Balance* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 2.7.2018] Dostupné z URL:

<http://www.ids-mannheim.de/kl/neoplots/owid/401042.html>

Heslo *Shitstorm* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 2.7.2018] Dostupné z URL:

<https://www.owid.de/artikel/402347>

Graf vývoje užívání slova v čase pro heslo *Shitstorm* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 2.7.2018] Dostupné z URL:
<http://www.ids-mannheim.de/kl/neoplots/owid/402347.html>

Heslo *Globalisierung* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 2.7.2018] Dostupné z URL:
<https://www.owid.de/artikel/189240>

Graf vývoje užívání slova v čase pro heslo *Globalisierung* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 2.7.2018] Dostupné z URL:
<http://www.ids-mannheim.de/kl/neoplots/owid/189240.html>

Heslo *Whatsapp* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 2.7.2018] Dostupné z URL:
<https://www.owid.de/artikel/407310>

Heslo *skypen* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 2.7.2018] Dostupné z URL:
<https://www.owid.de/artikel/317699>

Graf vývoje užívání slova v čase pro heslo *skypen* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 2.7.2018] Dostupné z URL:
<http://www.ids-mannheim.de/kl/neoplots/owid/317699.html>

Heslo *Handy* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 2.7.2018] Dostupné z URL:
<https://www.owid.de/artikel/43037>

Graf vývoje užívání slova v čase pro heslo *Handy* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 2.7.2018] Dostupné z URL:
<http://www.ids-mannheim.de/kl/neoplots/owid/43037.html>

Heslo *Smartphone* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 2.7.2018] Dostupné z URL:

<https://www.owid.de/artikel/316905>

Graf vývoje užívání slova v čase pro heslo *Smartphone* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 2.7.2018] Dostupné z URL:

<http://www.ids-mannheim.de/kl/neoplots/owid/316905.html>

Heslo *Komfortzone* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 2.7.2018] Dostupné z URL:

<https://www.owid.de/artikel/402448>

Heslo *E-Auto* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 2.7.2018] Dostupné z URL:

<https://www.owid.de/artikel/317974>

Heslo *posten* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 2.7.2018] Dostupné z URL:

<https://www.owid.de/artikel/308818>

Heslo *Website* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 2.7.2018] Dostupné z URL:

<https://www.owid.de/artikel/263171>

Graf vývoje užívání slova v čase pro heslo *Website* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 10.7.2018] Dostupné z URL:

<http://www.ids-mannheim.de/kl/neoplots/owid/263171.html>

Heslo *Townhouse* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 2.7.2018] Dostupné z URL:

<https://www.owid.de/artikel/316587>

Graf vývoje užívání slova v čase pro heslo *Townhouse* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 10.7.2018] Dostupné z URL:
<http://www.ids-mannheim.de/kl/neoplots/owid/316587.html>

Heslo *Hype* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 10.7.2018] Dostupné z URL:
<https://www.owid.de/artikel/298381>

Graf vývoje užívání slova v čase pro heslo *Hype* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 10.7.2018] Dostupné z URL:
<http://www.ids-mannheim.de/kl/neoplots/owid/298381.html>

Heslo *Piercing* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 10.7.2018] Dostupné z URL:
<https://www.owid.de/artikel/76652>

Graf vývoje užívání slova v čase pro heslo *Piercing* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 10.7.2018] Dostupné z URL:
<http://www.ids-mannheim.de/kl/neoplots/owid/76652.html>

Heslo *Portal* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 10.7.2018] Dostupné z URL:
<https://www.owid.de/artikel/308816>

Heslo *Gentrifizierung* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 10.7.2018] Dostupné z URL:
<https://www.owid.de/artikel/317565>

Graf vývoje užívání slova v čase pro heslo *Gentrifizierung* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 10.7.2018] Dostupné z URL:
<http://www.ids-mannheim.de/kl/neoplots/owid/317565.html>

Heslo *Willkommenskultur* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 10.7.2018] Dostupné z URL:

<https://www.owid.de/artikel/404069>

Graf vývoje užívání slova v čase pro heslo *Willkommenskultur* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 10.7.2018] Dostupné z URL:

<http://www.ids-mannheim.de/kl/neoplots/owid/404069.html>

Heslo *Tunnelblick* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 10.7.2018] Dostupné z URL:

<https://www.owid.de/artikel/104380>

Heslo *mobben* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 10.7.2018] Dostupné z URL:

<https://www.owid.de/artikel/281962>

Graf vývoje užívání slova v čase pro heslo *mobben* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 10.7.2018] Dostupné z URL:

<http://www.ids-mannheim.de/kl/neoplots/owid/281962.html>

Heslo *Bitcoin* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 10.7.2018] Dostupné z URL:

<https://www.owid.de/artikel/407498>

Graf vývoje užívání slova v čase pro heslo *Bitcoin* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 10.7.2018] Dostupné z URL:

<http://www.ids-mannheim.de/kl/neoplots/owid/407498.html>

Heslo *E-Mail-Adresse* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 10.7.2018] Dostupné z URL:

<https://www.owid.de/artikel/298341>

Graf vývoje užívání slova v čase pro heslo *E-Mail-Adresse* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 10.7.2018] Dostupné z URL:

<http://www.ids-mannheim.de/kl/neoplots/owid/407498.html>

Heslo *virtuell* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 10.7.2018] Dostupné z URL:

<https://www.owid.de/artikel/289258>

Heslo *Selfie* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 10.7.2018] Dostupné z URL:

<https://www.owid.de/artikel/404005>

Graf vývoje užívání slova v čase pro heslo *Selfie* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 10.7.2018] Dostupné z URL:

<http://www.ids-mannheim.de/kl/neoplots/owid/404005.html>

Heslo *IT* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 10.7.2018] Dostupné z URL:

<https://www.owid.de/artikel/298401>

Heslo *Fingerfood* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 10.7.2018] Dostupné z URL:

<https://www.owid.de/artikel/298356>

Heslo *Barcode* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 10.7.2018] Dostupné z URL:

<https://www.owid.de/artikel/315680>

Graf vývoje užívání slova v čase pro heslo *Barcode* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 10.7.2018] Dostupné z URL:

<http://www.ids-mannheim.de/kl/neoplots/owid/315680.html>

Heslo *Flashmob* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 10.7.2018] Dostupné z URL:

<https://www.owid.de/artikel/316412>

Graf vývoje užívání slova v čase pro heslo *Flashmob* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 10.7.2018] Dostupné z URL:

<http://www.ids-mannheim.de/kl/neoplots/owid/316412.html>

Heslo *Follower* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 10.7.2018] Dostupné z URL:

<https://www.owid.de/artikel/317676>

Heslo *Internet* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 10.7.2018] Dostupné z URL:

<https://www.owid.de/artikel/203046>

Graf vývoje užívání slova v čase pro heslo *Internet* ve slovníku neologismů OWID [online]. Institut für Deutsche Sprache. [cit. 10.7.2018] Dostupné z URL:

<http://www.ids-mannheim.de/kl/neoplots/owid/203046.html>

14. Přílohy

14.1. Abecední seznam neologismů identifikovaných v praktické části

Bitcoin
E-Mail-Fasten
Barcode
E-Auto
E-Mail-Adresse
Fingerfood
Flashmob
Follower
Gentrifizierung
Globalisierung
Handy
Hype
Internet
IT
Komfortzone
mobben
Piercing
Portal
posten
Selfie
Shitstorm
skypen
Smartphone
Townhouse
Tunnelblick
virtuell
Website
Whatsapp
Willkommenskultur
Work-Life-Balance

14.2. Seznam schémat a grafů

- Posun slov z periferie do jádra slovní zásoby a naopak (strana 14)
- Změny ve slovní zásobě dle They Schippan (strana 15)
- Typologie přejatých slov dle Christiany Wanzeck (strana 25)
- Graf vývoje užívání slova v čase pro heslo *Work-Life-Balance* ve slovníku neologismů OWID (strana 45)
- Graf vývoje užívání slova v čase pro heslo *Shitstorm* ve slovníku neologismů OWID (strana 47)
- Graf vývoje užívání slova v čase pro heslo *Globalisierung* ve slovníku neologismů OWID (strana 48)
- Graf vývoje užívání slova v čase pro heslo *skypen* ve slovníku neologismů OWID (strana 50)
- Graf vývoje užívání slova v čase pro heslo *Handy* ve slovníku neologismů OWID (strana 51)
- Graf vývoje užívání slova v čase pro heslo *Smartphone* ve slovníku neologismů OWID (strana 53)
- Graf vývoje užívání slova v čase pro heslo *Website* ve slovníku neologismů OWID (strana 56)
- Graf vývoje užívání slova v čase pro heslo *Townhouse* ve slovníku neologismů OWID (strana 57)
- Graf vývoje užívání slova v čase pro heslo *Hype* ve slovníku neologismů OWID (strana 58)
- Graf vývoje užívání slova v čase pro heslo *Piercing* ve slovníku neologismů OWID (strana 59)
- Graf vývoje užívání slova v čase pro heslo *Gentrifizierung* ve slovníku neologismů OWID (strana 61)
- Graf vývoje užívání slova v čase pro heslo *Willkommenskultur* ve slovníku neologismů OWID (strana 62)
- Graf vývoje užívání slova v čase pro heslo *mobben* ve slovníku neologismů OWID (strana 64)

- Graf vývoje užívání slova v čase pro heslo Bitcoin ve slovníku neologismů OWID (strana 65)
- Graf vývoje užívání slova v čase pro heslo E-Mail-Adresse ve slovníku neologismů OWID (strana 66)
- Graf vývoje užívání slova v čase pro heslo Selfie ve slovníku neologismů OWID (strana 68)
- Graf vývoje užívání slova v čase pro heslo Barcode ve slovníku neologismů (strana 70)
- Graf vývoje užívání slova v čase pro heslo *Flashmob* ve slovníku neologismů OWID (strana 71)
- Graf vývoje užívání slova v čase pro heslo *Internet* ve slovníku neologismů OWID (strana 73)
- Graf rozložení slovních druhů (strana 74)
- Graf rozložení sémantických okruhů (strana 74)